

ChatGPT toimituksessa – journalistien ajatuksia generatiivisesta tekoälystä

Sini Heikkinen

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Medianomi

Opinnäytetyö

2024

Tiivistelmä

Tekijä(t) Sini Heikkinen
Tutkinto Medianomi
Raportin/Opinnäytetyön nimi ChatGPT toimituksessa – journalistien ajatuksia generatiivisesta tekoälystä
Sivu- ja liitesivumäärä 31 + 7
<p>Tässä opinnäytetyössä käsitellään ChatGPT:n hyödyntämistä journalistisessa työssä. ChatGPT on suurten GPT-kielimallien päälle rakennettu keskustelubotti ja virtuaaliavustaja, jonka yhdysvaltalainen tutkimuskeskus Open AI lanseerasi vuoden 2022 marraskuussa. ChatGPT ymmärtää ihmisen käyttämää luonnollista kieltä, ja se kykenee tuottamaan vastauksia sille annettujen kysymysten ja kehoitteiden pohjalta. ChatGPT:n avulla voi muun muassa tiivistää ja editoida suuria tekstimääriä, ideoida sisältöjä ja laatia koodia.</p> <p>Opinnäytetyötä varten tehty laadullinen tutkimus toteutettiin haastattelemalla kuutta eri suomalaisessa sanomalehdessä työskentelevää henkilöä. Haastateltaviin kuului kolme toimittajaa, kaksi tuottajaa ja yksi päällikkötason tehtävissä toimiva henkilö. Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, millaisin eri tavoin toimituksissa hyödynnetään ChatGPT:tä tai muita samankaltaisia kielimalleihin perustuvia työkaluja. Tutkimuksessa keskeisiä ovat haastateltavien kokemukset, mielipiteet ja ajatukset tekoälyn ja erityisesti generatiivisen tekoälyn kehityksestä ja sen merkityksestä journalistin työlle. Tarkoitus oli myös selvittää, onko haastateltujen työpaikoilla käyty keskustelua tai laadittu linjauksia ChatGPT:n käytöstä, ja millaiseksi haastateltavat itse kokivat ChatGPT:n ja tekoälyn ympärillä vallitsevan ilmapiirin.</p> <p>Tutkimusaineiston analysoinnissa käytettiin aineistolähtöistä eli induktiivista sisällönanalyysiä, jossa aineistosta poimittiin tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia asioita ryhmittelemällä, pelkistämällä ja yhdistäviä luokkia muodostamalla. Tutkimuksen tavoitteena oli tiivistää näiden luokkien alle haastatteluissa esiin tulleet merkitykselliset aiheet. Sisällönanalyysin lopputuloksena ryhmiteltiin neljä eri ChatGPT:n käyttötapaa ja kolme haastateltavien ajatuksia kokoavaa yhdistävää luokkaa, joita käsitellään tarkemmin opinnäytetyön empiirisessä osiossa.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena ei ole tehdä johtopäätöksiä Suomen koko mediakentän ja toimitusten toimintatavoista tai mielipiteistä tekoälyyn liittyen, eikä se tämän tutkimuksen puitteissa olisi edes mahdollista. Tavoitteena on selvittää, miten tutkimukseen osallistuneet journalistit hyödynsivät ChatGPT:tä, ja millaisia ovat heidän kokemuksensa sen käytöstä sekä tekoälyn kehityksestä. Opinnäytetyö tarjoaa toivon mukaan hyödyllistä tietoa heille, jotka ovat kiinnostuneet generatiivisen tekoälyn käytöstä erityisesti toimittajan näkökulmasta, ja antaa myös innoitusta jatkotutkimuksille.</p>
Asiasanat Tekoäly, toimittaja, journalismi, kielimalli

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Tutkimusmenetelmät.....	2
2.1	Tutkimuksen tavoitteet.....	2
2.2	Teemahaastattelu.....	2
2.3	Haastateltavien valinta.....	3
2.4	Laadullinen tutkimus ja aineistolähtöinen analyysi.....	4
2.5	Keskeisiä käsitteitä.....	5
2.6	Hallusinaatiot.....	5
3	ChatGPT.....	8
3.1	Generatiivinen tekoäly työpaikoilla.....	9
3.2	Esimerkkejä kotimaiselta mediakentältä.....	10
4	ChatGPT ja journalisti.....	11
4.1	Aineiston analyysi.....	11
4.2	Haastateltavien anonymiteetti.....	12
4.3	Muuta huomioitavaa.....	12
5	Tutkimuksen tulokset.....	13
5.1	ChatGPT:n käyttötavat.....	13
5.2	Ajatukset nopeasta kehityksestä.....	15
5.3	Hyvät puolet.....	17
5.4	Toimittajan vastuu.....	19
6	Yhteenveto ja pohdinta.....	24
6.1	Tutkimuksen luotettavuus ja oman työn arviointi.....	26
6.2	Ehdotuksia jatkotutkimuksille.....	27
	Lähteet.....	29
	Liitteet.....	32
	Liite 1. Teemahaastattelun runko.....	32
	Liite 2. Sisällönanalyysi.....	34

1 Johdanto

Yhdysvaltalainen tutkimuskeskus OpenAI julkaisi marraskuussa 2022 tekoälysovelluksen nimeltä ChatGPT. Generatiiviseen tekoälyyn perustuva sovellus on herättänyt laajaa huomiota monipuolilla kyvyillään, joihin kuuluu muun muassa tekstin tuottaminen lähes sadalla eri kielellä. ChatGPT on paitsi houkutellut valtavat määrät käyttäjiä, myös herättänyt laajalti keskustelua kehittyvän tekoälyn vaikutuksista työelämään ja yhteiskuntaan.

Tässä opinnäytetyössä tutustutaan ChatGPT:n käyttöön toimittajien ja muiden journalistisissa tehtävissä työskentelevien henkilöiden näkökulmasta. Keskiössä ovat ChatGPT:n erilaiset käyttötavat, haastateltujen kokemukset sen käytöstä sekä ajatukset generatiivisen tekoälyn työkalujen hyödyntämisestä journalistisen työn tukena.

Kehitysaskeleet tekoälyn saralla ovat olleet aivan viime aikoina sen verran mittavia, että jo lähitulevaisuuden ennustaminen voi osoittautua haastavaksi. Kehityksen kuohuissa on kuitenkin tärkeää pyrkiä selvittämään, missä nyt oikeastaan mennään. Aiheeni kuuluukin tekoälyn kehityksen laajempaan kokonaisuuteen, ja tekoälyn mahdollisuuksista ja uhkakuvista riittäisi tutkimuksen aiheita ja pohdittavaa yllin kyllin. ChatGPT:tä voidaan pitää eräänlaisena tekoälyn kehityksen virstapylväänä (Salo, 7). Siksi tässä opinnäytetyössä keskitytään ChatGPT:n käyttöön, mutta myös tiedostetaan, ettei se ole suinkaan ainoa kielimalliin perustuva tekoälysovellus, joita toimittajat voivat työssään hyödyntää.

Tekoäly on ottanut ja tulee varmasti ottamaan tulevaisuudessakin kehitysharppauksia, jotka tulevat mullistamaan työelämän käytäntöjä. Tekoälyä on toki hyödynnetty sekä työelämässä että vapaa-ajalla jo pitkään, mutta esimerkiksi ChatGPT:n käyttöön liittyy kysymyksiä, joita on syytä käsitellä tarkemmin. Toimittajien ammattikunnan kannalta kiinnostavia aiheita ovat ChatGPT:n käyttöön liittyvät toimintamallit toimituksissa, mutta myös tekoälyn kehitykseen liittyvät ajatukset, mielikuvat ja tulevaisuudennäkymät. Tekoälyn nopea kehitys sekä sen vaikutus työelämään ja yhteiskuntaan ylipäättään on aiheena erittäin ajankohtainen, ja tärkeää on selvittää paitsi sen tuomia konkreettisia muutoksia toimittajan työssä, myös millaisia ajatuksia ne herättävät ihmisissä.

2 Tutkimusmenetelmät

Tämän opinnäytetyön tutkimus on toteutettu laadullisen tutkimuksen menetelmin haastattelemalla suomalaisen median toimittajia, tuottajia ja yhtä päällikkötason henkilöä. Haastateltavia on yhteensä kuusi. Teemahaastattelut ajoittuivat vuoden 2023 marraskuun ja 2024 tammikuun väliselle ajalle. Yksi haastattelu toteutettiin kasvokkain, loput Microsoft Teams-videopuheluiden välityksellä. Haastateltavat työskentelevät vähintään kuusi kertaa viikossa ilmestyvien sanomalehtien toimituksissa eri puolilla Suomea. Nauhoitetut haastattelut litteroitiin eli kirjoitettiin puhtaaksi, jonka jälkeen niille tehtiin laadullinen sisällönanalyysi.

2.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa, millaisia kokemuksia journalisteilla on ChatGPT:n käytöstä työssään ja millaisia ajatuksia kielimalleihin perustuvien tekoälysovellusten käyttöön liittyy. Tutkimuskysymykset ovat 1) Miten journalistit hyödyntävät ChatGPT:tä työssään ja 2) millaisia ajatuksia ChatGPT:n käyttö ja generatiivinen tekoäly heissä herättävät.

Kuten erinäiset selvitykset osoittavat, työelämän ja koko yhteiskunnan sekä tekoälyn välillä on meillä eräänlainen välivaihe, jossa sen käyttöön vasta tutustutaan. (Kauhanen, Pajarinen ja Rouvinen 2023, 8; Saksi, 8.) Tutkimuksen tuloksia luettaessa on täten hyvä tiedostaa, että tekoälyyn liittyvät toimintaohjeet, linjaukset ja käytännöt toimituksissa elivät varmasti jo tutkimuksen aikana ja tulevat varmasti elämään jatkossakin. Tutkimuksen tarkoituksena ei täten ollutkaan minkäänlaisten lopullisten sääntöjen kirjaaminen ja analysointi, vaan vallitsevan tilanteen ja mielipideilmaston tunnistelu ja kartoittaminen. Haastattelut noudattivat tiettyä, ennalta laadittua runkoa, mutta haastattelun kulku ja kysymykset vaihtelivat sen mukaan, millaisia kokemuksia kullakin haastateltavalla oli ChatGPT:stä.

2.2 Teemahaastattelu

Sarajärvi & Tuomi (2018, luku 3.1.1) mainitsevat teemahaastattelun etuna, että kysymykset voivat elää sen mukaan, minkälaisia vastauksia haastateltavat haastattelussa antavat. Tätä opinnäytetyötä varten haastateltujen henkilöiden erilaiset työnkuvat ja kokemukset edellyttivät kysymysten muokkaamista, jotta haastatteluaineistoa voitiin mielekkäästi hyödyntää sisällönanalyysissä. Esimerkiksi haastateltava, jolla oli kokemusta ChatGPT:stä, mutta joka ei ollut käyttänyt sitä työssään, ei tietenkään voinut vastata kysymykseen ”Miten hyödynnät ChatGPT:tä työssäsi”? Sen sijaan kysymykseen ”Miksi et ole ottanut sitä käyttöön työssäsi?” haastateltava pystyi antamaan vastauksen, ja kysymyksen avulla saatiin myös suuntaa antavaa tietoa siitä, miten haastateltava suhtautui ajatukseen ChatGPT:n käytöstä toimittajan työssä.

Teemahaastattelun vapaammasta luonteesta huolimatta kysymyksillä pyritään hakemaan tutkimuksen kannalta merkityksellisiä vastauksia. Tutkimuksen viitekehys eli se, mitä tutkittavasta ilmiöstä tiedetään ennalta, puolestaan määrittelee tutkimuksessa käsiteltävät teemat. (Sarajärvi & Tuomi 2018, luku 3.1.1.) Tätä opinnäytetyötä varten tehdyt haastattelu muistuttivat eniten puolistrukturoitua teemahaastattelua. Puolistrukturoidulle haastattelulle ominaisesti haastateltaville esitettiin samoja kysymyksiä samaa järjestystä noudattaen, mutta jotkin kysymykset myös muotoituivat sen mukaan, miten haastateltava vastasi aiempaan kysymykseen. Usein haastattelun edetessä nousi esiin myös uusia kysymyksiä. Kaikkien haastatelluille esitettyjen kysymysten taustalla oli kuitenkin pyrkimys löytää vastauksia, jotka ovat tutkimuksen kannalta merkityksellisiä, ja jotka on mahdollista asettaa yhdistävien luokkien alle sisällönanalyysissä.

Teemahaastattelua voidaan luonnehtia keskustelunomaiseksi haastatteluksi, jonka teemat on määritelty ennalta (Eskola & Vastamäki 2010, 26–28). Puolistrukturoitu teemahaastattelu soveltui tutkimukseen, koska se antoi tarpeeksi vapautta haastatteluille ja haastateltavien omille ajatuksille. Jokaisen haastattelun lopussa haastateltavalle annettiin myös tilaisuus kertoa aiheeseen liittyviä omia ajatuksia vapaasti, ilman johdattelevaa kysymystä.

2.3 Haastateltavien valinta

Haastateltavat henkilöt löytyivät ottamalla yhteyttä etukäteen valittujen sanomalehtien toimituksiin, jotka sijaitsevat eri puolilla Suomea. Toimituksiin sähköpostitse lähetetyissä viestissä kerroin etsiväni haastateltavia opinnäytetyöhöni, jonka aiheena on ChatGPT:n käyttö suomalaisissa toimituksissa. Toimituksesta minulle annettiin sopivan haastateltavan yhteystiedot. Yksi haastateltava otti minuun suoraan yhteyttä lähetettyäni viestin toimituksen sähköpostiin, ja yksi haastateltavista löytyi toisen haastateltavan suosituksen perusteella. Haastateltavilla henkilöillä oli kaikilla kokemusta ChatGPT:n käytöstä journalistisessa työssä yhtä lukuun ottamatta. Kyseinen haastateltava oli kuitenkin käyttänyt ChatGPT:tä apuna opiskelujensa aikana.

Tutkimuksen haastateltavat valikoituivat harkinnanvaraista otantaa hyödyntämällä. Harkinnanvaraiselle otannalle on tyypillistä, että tutkija valitsee tutkimusta varten haastateltavat, joilla on tietoa tai kokemusta tutkittavasta aiheesta (Eskola & Suoranta 1998, 18). Tutkimusta varten valitut haastateltavat olivat journalistisissa tehtävissä toimivia henkilöitä, joiden työpaikat sijaistivat eri puolilla Suomea. Valintakriteereihin ei kuulunut vaatimus siitä, että haastateltavalla täytyisi olla kokemusta ChatGPT:n käytöstä journalistisissa tehtävissä. Haastateltaviksi valikoituneista kaikilla yhtä lukuun ottamatta oli kuitenkin edellä mainittua kokemusta. Myös henkilö, jolla kokemusta ei ollut, oli käyttänyt ChatGPT:tä muualla kuin työssään, ja hänellä oli annettavaa aiheeseen liittyen. Alkuperäisen ajatuksen mukaan tutkimusta varten haettiin varsinaisia toimittajia, mutta lopulta päädyttiin

haastattelemaan myös kahta tuottajaa ja yhtä päällikötason henkilöä. Kaikilla haastateltavilla oli kuitenkin aiheesta tutkimusta palvelevaa tietoa ja näkemystä.

Lumipallo-otannassa tutkija löytää haastateltavia avainhenkilöiden avulla (Sarajärvi & Tuomi 2018, luku 3.4). Tutkimuksen aikana yksi haastateltava valikoitui toisen haastateltavan vinkin perusteella, joten otantamenetelmässä voi sanoa käytettäneen yhdessä tapauksessa myös lumipallo-otantaa. Lumipallo-otannan piirteeksi voidaan toki laskea myös se, että haastattelupyynnöillä ei lähestytty heti suoraan itse haastateltavia, vaan he löytyivät toimituksille laitettujen viestien, ja joissain tapauksissa puheluiden avulla. Neljässä tapauksessa yhteystiedot tulivat toimituksen esihenkilön kautta. Haastateltavista yksi otti pian viestin lähettämisen jälkeen omatoimisesti yhteyttä.

2.4 Laadullinen tutkimus ja aineistolähtöinen analyysi

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen tavoite on ymmärtää ilmiöitä tutkimusta varten haastateltavien henkilöiden kokemusmaailman kautta. (Puusa & Juuti 2020, 9.) Tämän opinnäytetyön keskiössä ovat haastateltujen toimittajien, tuottajien ja toimituspäällikön kokemukset ja käsitykset ChatGPT:n ja sen kaltaisten tekoälysovellusten hyödyntämisestä toimitustyössä. Kuten Juuti ja Pusa (2009, 14) huomauttavat, laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tuoda esiin erilaisia näkökulmia. Tässä opinnäytetyössä on laadullisen tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti pureutua haastateltujen kokemusmaailmaan, eikä niinkään tuottaa tietoa esimerkiksi siitä, miten yleistä ChatGPT:n käyttö on toimittajien keskuudessa.

Opinnäytetyön tutkimustulosten analyysissä on hyödynnetty aineistolähtöistä analyysiä. Aineistolähtöisessä analyysissä empiirinen aineisto ohjaa analyysiä, ja teoria pyritään rakentamaan aineiston pohjalta (Eskola & Suoranta 1998, 19). Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin 1) Miten journalistit hyödyntävät ChatGPT:tä työssään ja 2) millaisia ajatuksia ChatGPT:n käyttö ja generatiivinen tekoäly heissä herättävät pyrittiin vastaamaan litteroitujen teemahaastattelujen analyysin avulla.

Sarajärven ja Tuomen (2002, 110–111) mukaan aineistolähtöinen analyysi muodostuu karkean jaottelun mukaan kolmesta vaiheesta, joita ovat pelkistäminen, ryhmittely, ja teoreettisten käsitteiden luominen. Tässä opinnäytetyössä esitellään neljä eri ChatGPT:n käyttötapaa, jotka on poimittu aineistosta sisällönanalyysin vaiheita seuraamalla. ChatGPT:n käyttötapojen erittelyssä ei kuitenkaan ollut tarpeen käydä läpi kaikkia sisällönanalyysin vaiheita, koska ne tulivat haastatteluissa esiin niin selkeästi. Sisällönanalyysia hyödynnettiin myös toisen tutkimuskysymyksen käsittelyssä, jossa haastatteluista pyrittiin lausumia pelkistämällä ja ryhmittelemällä löytämään samankaltaisuuksia ja mahdollisesti uusia näkökulmia. Tutkimuskysymykseen pyrittiin vastaamaan muodostamalla aineistosta aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla yhdistäviä luokkia, joiden alle haastateltavien kokemukset on haluttu tiivistää.

2.5 Keskeisiä käsitteitä

Tekoäly tai keinoäly tarkoittaa laajana käsitteenä koneen kykyä jäljitellä ihmisen toimintaa. (Kolari & Kallio, 2023, osa 2.)

Generatiivinen tekoäly on eräänlainen tekoälyn alalaji, joka kykenee sille annetun syötteen pohjalta tuottamaan erilaista sisältöä, kuten tekstiä, kuvaa tai ääntä. Suosittuja generatiivisen tekoälyn käyttöliittymiä ovat esimerkiksi ChatGPT ja kuvageneraattorimalli DALL-E. (Lawton, s.a.)

Luonnollisen kielen käsittelyllä (eng. Natural language processing) tarkoitetaan koneen kykyä prosessoida ihmisen tuottamaa luonnollista kieltä. Kone kykenee opetuksen avulla parhaimmillaan järkevään vuorovaikutukseen ihmisen kanssa, ja se ymmärtää sanojen merkityksiä ja konteksteja. Muun muassa yhdysvaltalaisen suuryritys Applen virtuaalinen assistentti Siri on toteutettu NLP:n avulla. (Kolari & Kallio, 2023, osa 2.)

Kielimalli on tekoälymalli, joka koneoppimista käyttämällä pystyy analysoimaan ja tuottamaan tekstiä. (Kapronczay, 13.12.2022.)

Koneoppiminen on tekoälyn osa-alue, jonka avulla järjestelmä voi oppia ja kehittää itseään ilman erillistä ohjelmointia. Muun muassa kuluttajapalveluiden sekä sosiaalisen median suosittelutoiminnot perustuvat koneoppimiseen. (Daley, Urwin & Pandey 8.12.2022.)

Prompti eli kehote tai syöte tarkoittaa käytännössä käskyä tai kysymystä, jonka käyttäjä antaa ChatGPT:lle. Kehotteet ovat oleellinen osa käyttäjän ja tekoälyn välistä vuorovaikutusta, ja ChatGPT:n tarjoamien vastausten laatu riippuu siitä, miten hyvän kehotteen käyttäjä sille pystyy antamaan. (Salo 2023, 41.) Alkeelliset kehotteet tuottavat alkeellisia, tietosanakirjamaisia vastauksia, ja käyttäjän onkin hyvä tiedostaa, ettei kehote saa jäädä liian abstraktiksi tai ympäripyöreäksi. Muuten ChatGPT:n koko potentiaali jää helposti hyödyntämättä. (Baker 2023, luku 3.)

2.6 Hallusinaatiot

Hallusinaatioilla tarkoitetaan tekoälyn kontekstissa sitä, kun esimerkiksi ChatGPT tuottaa uskottavan oloista sisältöä, mikä on kuitenkin virheellistä. Virheelliset tuotokset johtuvat usein tekoälymallin luontaisista vinoumista, todellisen ymmärryksen puutteesta tai koulutustietojen rajoituksista. Toisin sanoen tekoälyjärjestelmä "hallusinoi" tietoa, johon sitä ei ole selvästi koulutettu, mikä johtaa epäluotettaviin tai harhaanjohtaviin vastauksiin. (Marr 22.3. 2023.)

ChatGPT:n käyttäjän onkin muistettava, että sovelluksen luovuus tekee siitä myös epäluotettavan. ChatGPT voi kertoa pyynnöstä ja ohjeiden mukaan fiktiivisen tarinan, ja todellisuuden kahleista vapautuminen antaa tekoälylle myös mahdollisuuden luopua totuudenmukaisuudesta. ChatGPT voi

vapaasti keksiä minkä tahansa vastauksen, ja tästä syystä sen tuottamien vastausten faktat on aina syytä tarkistaa. Toisinaan ChatGPT:n vastaus on täysin väärä tai jopa loukkaava. ChatGPT ennustaa, mitkä sanat seuraavat kehotetta ja sopivat kehotteen asiayhteyteen. Joskus ChatGPT ennustaa tai arvaa väärin, mutta on itse päättänyt, että väärä vastaus on suurella todennäköisyydellä oikea. (Baker 2023, luku 2.)

Ohessa oleva esimerkki havainnollistaa, miten ChatGPT:tä saa helposti huijattua syöttämällä sille virheellistä tietoa tai olettamuksia sisältävän Esimerkin sisällön tuottamisessa on hyödynnetty ChatGPT 3.5 -kielimallia.

You
Kerro minulle jokin fakta 1500-luvun vasarasodasta.

ChatGPT
1500-luvun vasarasota (tunnetaan myös Italian sodan nimellä) oli sarja sotia, jotka käytiin vuosina 1494–1559 pääasiassa Italian niemimaalla. Tämä ajanjakso oli monimutkainen sarja konflikteja Euroopan suurvaltojen välillä, ja ne olivat osa laajempaa poliittista kilpailua vallasta ja alueellisesta vaikutusvallasta.

Yksi merkittävä tapahtuma tästä sodasta oli Ranskan kuninkaan Kaarle VIII:n sotaretki Italiaan vuonna 1494. Kaarle VIII:n sotajoukot valloittivat suuria alueita ja aiheuttivat suurta epävakautta Italian kaupunkivaltioissa. Tämä johti moniin taisteluihin ja liittoutumiin eri Euroopan valtioiden välillä.

Sodassa oli useita merkittäviä taisteluita ja tapahtumia, kuten vuonna 1525 Pavia taistelu, jossa Espanjan keisari Kaarle V:n joukot vangitsivat Ranskan kuninkaan Frans I:n. Tämä taistelu oli merkittävä käännekohta konfliktissa ja vaikutti ratkaisevasti sotien kulkuun.

Vaikka sota oli alun perin Italian keskittynyt konflikti, se laajeni myöhemmin Euroopassa, koska suurvallat tavoittelivat valtaa ja vaikutusvaltaa. Sodan seurauksena solmittiin useita rauhansopimuksia, kuten Cambrésisin rauha vuonna 1559, joka vakiinnutti valtioiden alueelliset rajat ja asetti uudenlaisen vallanjakoja Euroopassa.

Message ChatGPT...

ChatGPT can make mistakes. Consider checking important information.

Kuva 1. Esimerkki hallusinoinnista 1

ChatGPT:n vastaus sisältää tietoa, joka on yhteneväistä Wikipedia-verkkosivuston kanssa. Ilmaus "vasarasota" on kuitenkin keksitty, eikä sellaista löydy historiankirjoista. ChatGPT ei kuitenkaan kerro tätä, vaan hyväksyy vasarasodan käsitteen mukisematta ja kertoo faktoja 1494-1559 käydyistä sodista, jotka käytiin pääasiassa Italiassa.

You

Miksi paavi Franciscus ja Venäjän presidentti Vladimir Putin tapasivat vuonna 2020?

ChatGPT

Vuonna 2020 paavi Franciscus ja Venäjän presidentti Vladimir Putin tapasivat Vatikaanissa, ja keskustelut kävivät monista eri aiheista. Tämä tapaaminen oli osa diplomaattisia suhteita ja keskusteluja, jotka usein tapahtuvat paavin ja valtionpäämiehen välillä.

Tarkat syyt tapaamiselle eivät välttämättä ole julkisesti tiedossa, mutta tapaamisessa saattoi käsitellä useita aiheita, kuten kansainvälistä politiikkaa, rauhan edistämistä, uskonnollisia kysymyksiä tai humanitaarisia asioita. Venäjä on merkittävä valtio maailmanpolitiikassa, ja tapaaminen saattaa liittyä monimutkaisiin kansainvälisiin kysymyksiin, kuten konflikteihin, ihmisoikeuksiin tai uskonnolliseen vuoropuheluun.

Tämänkaltaiset tapaamiset paavin ja valtionjohtajien välillä ovat tavanomaisia, kun pyritään edistämään dialogia, yhteistyötä ja ratkaisemaan globaaleja haasteita. Tarkemmat keskustelut tai päätökset tapaamisista eivät yleensä ole julkisia.

Message ChatGPT...

ChatGPT can make mistakes. Consider checking important information.

Kuva 2. Esimerkki hallusinoinnista 2

Kuten edeltävässä esimerkissä, tässäkin kysymyksessä johdetaan ChatGPT:tä harhaan kysymyksen asettelussa. Totta on se, että paavi Franciscus ja Putin ovat tavanneet, mutta vuodelle 2020 ajoittuneesta tapaamisesta ei löydy minkäänlaista tietoa.

3 ChatGPT

ChatGPT (Generative Pre-trained Transformer) on suureen kielimalliin pohjautuva keskustelubotti, jonka yhdysvaltalainen tekoälytutkimusta tekevä tutkimuskeskus OpenAI lanseerasi vuoden 2022 marraskuussa. ChatGPT:n toiminta perustuu syväoppimiseen, neuroverkkoihin ja käyttäjän sille syöttämiin luonnollisen kielen ohjeisiin. Sovelluksen kouluttamiseen on käytetty suuria datamääriä, minkä ansiosta se kykenee tunnistamaan tekstidatasta suhteita ja kuvioita ja myös ennustamaan tekstejä. (Salo 2023, 41.)

ChatGPT:n merkittäväksi piirteeksi voi laskea sen kyvyn ymmärtää asiayhteyksiä sille aiemmin esitetyistä kysymyksistä, jolloin sovelluksen kanssa on mahdollista käydä aidon oloista vuoropuhelua. ChatGPT kykenee myös tuottamaan tekstiä monilla eri kielellä. (Kolari & Kallio 2023, osa 2; Salo 2023, 41.) Lisäksi se tunnistaa useita eri ohjelmointikieliä, ja vuoden 2023 laajennuksen ansiosta se kykenee myös suorittamaan kirjoittamansa koodin (Baker 2023, luku 1; Salo 2023, 129). Toisin kuin Googlen kaltaiset hakukoneet, ChatGPT tuottaa sille syötetyn kehoitteen eli promptin perusteella oman vastauksensa ilman lähteitä (Baker 2023, luku 1). ChatGPT:n maksullinen Plus-versio on pystynyt hakemaan internetistä tietoa reaaliajassa vuodesta 2023 lähtien (Hamilton, 23.5.2023).

ChatGPT on ilmestyttyään saanut paljon näkyvyyttä, mutta kuluttajien saataville on sen vanavedessä saapunut muitakin samankaltaisia tekoälyn sovelluksia omine vahvuuksineen ja heikkouksineen. Muita suuriin kielimalleihin perustuvia tekoälyassistentteja ovat esimerkiksi Googlen Gemini, Microsoftin Copilot, Anthropicin Claude, Quoran Poe sekä Google Bard. (Lifewire 2024; Salo 2023, 184.)

Kuten on tyypillistä teknologisten kehitysharppausten kanssa, on ChatGPT:n ilmestyminen herättänyt vilkasta keskustelua ja myös tutkimuksia siitä, miten tekoälyn kehittyminen tulee jatkossa vaikuttamaan yhteiskuntaan ja erityisesti työelämään (Baker 2023, luku 9; George, George & Martin 2023). ChatGPT:n ja muiden tekoälyn innovaatioiden käytön yleistymisen voi myös nähdä vääjäämättömänä kehityksenä, jollaiseen ihmiskunta on sopeutunut aiemminkin historiassa: esimerkiksi Baker vertaa ChatGPT:n tuloa automaatioon, joka yleistyessään vei työpaikkoja, mutta samalla loi myös uusia (Baker 2023, luku 9). Tässä opinnäytetyössä on myös tarkoitus selvittää, miten haastatelluiksi valikoituneet journalistit ovat omaksuneet ChatGPT:n käytön omassa työssään, ja millaisia ajatuksia heillä on aiheesta.

3.1 Generatiivinen tekoäly työpaikoilla

Generatiivisen tekoälyn sovellukseksi lukeutuva ChatGPT ei urauurtavuudestaan huolimatta ole ensimmäinen vuoropuheluun kykenevä sovellus, vaan ihmistä imitoivia tekoälyviritelmiä on nähty jo viime vuosisadalla. Niistä ensimmäisten joukossa oli tietojenkäsittelytieteilijä Joseph Weizenbaumin kehittämä, luonnollisen kielen käsittelyyn perustuva tietokoneohjelma ELIZA, joka vakuutti useat sen kanssa keskustelleet henkilöt siinä määrin, että he toisinaan unohtivat puhuvansa tietokoneohjelman kanssa. (Marttinen 2020, 61–62.)

Teknologinen kehitys on ollut nopeaa ELIZA:n jälkeen, ja ChatGPT:n ilmestymistä on kutsuttu tekoälyn käännekohdaksi, jolla tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia työelämään. (Mollick 14.12.2022.) Tätä opinnäytetyötä varten toteutetun tutkimuksen perusteella ei voi eikä ole tarkoituskaan vetää yleisiä johtopäätöksiä siitä, miten laajasti ChatGPT:n kaltaisia generatiivisen tekoälyn sovelluksia käytetään suomalaisten sanomalehtien toimituksissa. Tässä vaiheessa on kuitenkin selvää, että generatiivisen tekoälyn rantautuminen työpaikoille on todellinen ilmiö, joka luo tarvetta yhteiselle keskustelulle ja sääntelylle (Ammattiliitto Pro 2023). Mielenkiintoista ja oleellista on selvittää, miten työntekijät kokevat tekoälyn kehityksen tuomat muutokset ja mullistukset omissa työympäristöissään.

Salo (2023, 157) vertaa luovan tekoälyn vaikutusta luonnonmullistukseen, joka muokkaa tuntemamme yhteiskunnan rakenteita ennennäkemättömällä tavalla. Tekoälyn ympärillä pyörivä hype ja automatisaation lisääntyminen voi tuntua ahdistavalta, etenkin jos teknologisen kehityksen kokee uhkana omalle elinkeinolle. Toimittajan näkökulmasta sujuvaa tekstiä tuottava, väsymätön, nopea ja luovuuteen kykenevä virtuaalikynäilijä ei välttämättä kuulosta yksinomaan hyvältä. Saksi (2023, 70) korostaakin näiden muutosten edessä keskustelun, johdon reagoimisen suunnittelun ja tiedon jakamisen tarvetta mediakentällä.

Myös Kauhanen, Pajarinen ja Rouvinen (2023, 9) painottavat generatiivisen tekoälyn kanssa kokeilemisen ja uuden teknologian mahdollisuuksien tiedostamisen tärkeyttä. Tässä opinnäytetyössä kiinnitetäänkin huomiota tutkimukseen osallistuneiden toimittajien ja muiden toimituksessa työskentelevien henkilöiden kokemusten lisäksi myös siihen, millaisia tuntemuksia sisällön tuottamiseen kykenevän tekoälyn käyttö heissä herättää. Toimittajien ja toimituksen esihenkilöiden omat ajatukset generatiivisesta tekoälystä journalistisen työn apuna olivatkin itselleni tutkimuksen mielenkiintoisin alue. Jo ennen ensimmäistä haastattelua päällimmäisenä seuraava kysymys: ovatko uudet työkalut herättäneet innostusta ja halua kokeiluun, vai nähdäänkö generatiivisen tekoälyn käytön yleistymisessä paljon negatiivisia puolia? Myös näihin kysymyksiin on pyritty vastaamaan aiemmin mainitulla tutkimuskysymyksellä 2) millaisia ajatuksia ChatGPT:n käyttö ja generatiivinen tekoäly heissä (journalisteissa) herättävät.

3.2 Esimerkkejä kotimaiselta mediakentältä

Ehkä suurimpana syynä tämän aiheen valitsemiseen toimi yleisen kiinnostuksen lisäksi tieto siitä, että generatiivinen tekoäly on jo mukana työelämässä ja tulee myös mullistamaan sitä. Journalisti voi hyödyntää työssään tekoälyä monellakin tapaa, ja tekoälyyn perustuvien työkalujen yleistymisen luo tarvetta linjauksille ja pelisäännöille. Julkista pohdintaa ja toimintatapojen esittelyä onkin ollut jo nähtävissä myös Suomen mediakentällä. Tähän kappaleeseen on kerätty muutama esimerkki siitä, miten suomalaiset media-alan toimijat ovat tuoneet omia käytäntöjään ja pohdintaansa esille.

Suomen Tietotoimisto on tiivistänyt luovaa tekoälyä koskevat linjauksensa kolmeen ohjeeseen: ” Tutustu tekoälyyn, kun siihen on mahdollisuus; Hanki ja tarkista tiedot aina itse, äläkä ulkoista sitä tekoälylle; Kerro jutussa, jos juttusi lähdeaineistossa on käytetty tekoälyä. (Suomen Tietotoimisto STT, s.a.)

Huovinen (21.6.2023) kirjoittaa Ylen näkökulmassa kielimallien hyödyntämisessä journalistisen työskentelyn tukena myös painottaen toimittajan ja toimituksen vastuuta sekä avoimuutta. Tärkeänä huomiona voidaan pitää sitä, että lukijalle tehdään selväksi, mikä osuus jutusta on tekoälyn ja mikä ihmisen tuottamaa. Samaten on toimittajan hyvä tietää, missä tilanteissa tekoälyn käytöstä on ilmoitettava (tekoälyn käyttäminen näkyy suoraan lopputuloksessa), ja missä tapauksessa sitä ei tarvitse erikseen kertoa (tekoälyä on käytetty apuna esimerkiksi ideointivaiheessa). (Huovinen, 21.6.2023.)

Helsingin Sanomat ilmoitti marraskuussa 2023 aloittavansa kokeilun, jossa se hyödyntää tekoälyä uudella tavalla journalismin tekemisessä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jatkossa joissakin Helsingin Sanomien artikkeleiden alussa on tekoälyn avulla tehty tiivistelmä, jonka ihminen on tarkistanut. (Mäkinen 6.11.2023.)

Myös Ilta-Sanomat kertoi vuonna 2023 julkaistussa artikkelissa aloittavansa generatiivisen tekoälyn käytön juttutiivistelmien teossa. (Holopainen 14.12.2023.)

Kuten yllä olevista esimerkeistä voi huomata, tekoälyn kehitys on antanut aihetta pohdiskelulle ja kokeiluille journalismin kentällä. Samaan aikaan on herätty myös siihen, että toimituksissa ja muillakin työpaikoilla tarvitaan koulutusta, ja kehityksestä on tarpeen käydä keskustelua sen vaikuttavuuden vuoksi (Saksi 2023). Nämä havainnot toimivat osaltaan tätä opinnäytetyötä varten tehdyn tutkimuksen viitekehystenä, minkä raameissa myös empiiristä tutkimusta on lähdetty toteuttamaan.

4 ChatGPT ja journalisti

Opinnäytetyön empiirinen osa koostuu tutkimusta varten tehdyistä haastatteluista ja niiden analyysistä. Tutkimusta varten haastateltiin kuutta eri suomalaisessa sanomalehdessä työskentelevää henkilöä, joista kolme oli toimittajia, kaksi tuottajia ja yksi päällikkötason henkilö. Haastattelujen analysoinnissa hyödynnettiin laadulliselle tutkimukselle tyypillisiä menetelmiä. Ennen tätä haastatteluaineistosta on seurattu laadulliselle tutkimukselle ominaisia sisällönanalyysin vaiheita, eli aineisto on käyty läpi ja siitä on eroteltu tutkimuksen kannalta kiinnostavat asiat (Tuomi & Sarajärvi 2002, 94).

4.1 Aineiston analyysi

Tässä tutkimuksessa on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Tutkimuskysymykset olivat 1) Miten journalistit hyödyntävät ChatGPT:tä työssään ja 2) millaisia ajatuksia ChatGPT:n käyttö ja generatiivinen tekoäly heissä herättävät. Molempiin kysymyksiin on etsitty vastausta aineistolähtöisen analyysin vaiheita seuraamalla. Haastattelujen litteroinnin jälkeen ne luettiin kokonaisuudessaan läpi, jonka jälkeen kirjattiin haastateltavien mainitsemia ChatGPT:n käyttötapoja Word-ohjelman taulukkoon niiden alkuperäisessä ilmaisumuodossa. Tämän jälkeen ilmaukset redusoitiin eli pelkistettiin ja sijoitettiin omaan sarakkeeseen. Lopuksi ilmaukset klusteroitiin eli ryhmiteltiin neljään eri käyttötapaan, jotka löytyvät kuvasta 3.

Samaa analyysimenetelmää on käytetty myös toisen tutkimuskysymyksen kanssa. Haastattelussa käytetyt alkuperäiset ilmaisut kerättiin taulukkoon, jonka sarakkeet koodattiin eri värein, jotka edustivat eri haastattelu-teemoja. Ilmaisut pelkistettiin ja ryhmiteltiin jälleen omiin, värikoodattuihin sarakkeisiinsa. Ryhmittelyn eli klusteroinnin tuloksena eri haastattelu-teemojen pohjalta muodostui yhteensä neljä ryhmää: hyödyt, mahdolliset riskit, linjausten tarve sekä tulevaisuudennäkymät. Näyteklusteroinnista löytyy raportin liitteestä 2. Muodostuneiden ryhmien pohjalta edettiin abstrahointiin eli yleiskäsitteiden luomiseen. Abstrahoinnin tuloksena muodostui yhteensä kolme yhdistävää luokkaa, jotka olivat 1) ajatukset kehityksestä, 2) hyvät puolet ja 3) toimittajan vastuu.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin haasteina muun muassa tutkimusasetelman ja menetelmien vaikutuksen tutkimustuloksiin. Aineistolähtöisen analyysin pulmia voi Tuomen & Sarajärven mukaan lähteä ratkaisemaan myös teoriasidonnaisen analyysin avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 98.) Tämän opinnäytetyön empiirisen aineiston analyysin tukena käytetään myös aikaisempaa tietoa, joten aineiston ja tulosten tarkastelussa on myös teoriasidonnaisen analyysin piirteitä. Käytännössä tämä näkyy viittaamisena tietoperustassa hyödynnettyyn kirjallisuuteen ja tutkimuksiin. Lisäksi kautta tutkimuksen on pyritty tiedostamaan, miten tutkijan omat ennakkokäsitykset ovat voineet vaikuttaa tutkimuksen kulkuun.

4.2 Haastateltavien anonymiteetti

Opinnäytetyötä varten haastatelluille henkilöille on luvattu täydellinen anonymiteetti, ja tästä syystä heitä ei tutkimusraportissa kuvailla tarkemmin. Samasta syystä ei myöskään kuvailla tai yksilöidä alla esitettyä tarkemmin sanomalehtiä, joissa he työskentelevät. Näin varmistetaan, ettei haastateltavia voi yhdistää tiettyyn lehteen tai mediaan minkään raportissa käsitellyn aineiston perusteella. Tutkimuksessa ei ole tarkoitus suorittaa toimitusten tai haastateltavien demografisten tekijöiden välistä vertailua, joten lisätiedot haastateltavista tai heidän työpaikoistaan eivät tuo tähän tutkimukseen lisäarvoa. Arvio perustuu tietosuojavaltuutetun lausuntoon henkilötietojen minimoimisesta tieteellisessä tutkimuksessa (Tietosuojavaltuutetun toimisto, s.a.).

Suorien sitaattien yhteydessä on kuitenkin hyvä kertoa, onko haastateltava ollut toimittaja, tuottaja vai päällikkötason henkilö. Raportissa heihin viitataan seuraavasti: Toimittaja A, tuottaja B ja niin edelleen.

Taulukko 1. Tutkimuksessa haastateltujen työnkuva ja sanomalehtien toimitusten sijainti suuraluejaon mukaan

Haastateltava	Toimittaja A	Toimittaja B	Toimittaja C	Tuottaja A	Tuottaja B	Toimituspäällikkö
Alue	Pohjois-Suomi	Itä-Suomi	Pohjois-Suomi	Etelä-Suomi	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi

4.3 Muuta huomioitavaa

Ennen tutkimuksen alkua haastatelluille lähetetyssä viestissä kerrottiin, että tutkimuksessa käsitellään ChatGPT:n käyttöä. Kuten tätä opinnäytetyöraporttia lukeva huomaa, ChatGPT ja sen käyttö on vahvasti pääosassa: se on esillä haastatteluissa, esimerkeissä ja muussa raportin sisällössä. Kaikilla haastateltavilla olikin kokemusta ChatGPT:n käytöstä, mutta kaksi haastateltavaa kertoi, että heidän toimituksessaan ohjeistettiin muiden, samantyyppisten kielimalliin perustuvien tekoälyratkaisujen käyttöön. Opinnäytetyötä lukiessa on siis hyvä tiedostaa, ettei ChatGPT ole välttämättä ainoa haastateltavien työssään hyödyntämä generatiiviseen tekoälyyn perustuva käyttöliittymä. Haastatteluissa kuitenkin puhuttiin lähtökohtaisesti ChatGPT:stä ja myös haastateltavat, jotka hyödynsivät muita sovelluksia, kertoivat käyttäneensä tai käyttävänsä myös ChatGPT:tä.

5 Tutkimuksen tulokset

Haastattelujen kysymykset vaihtelivat jonkin verran haastateltavan kokemuksen mukaan. Yksi haastateltavista oli esimerkiksi käyttänyt ChatGPT:tä muun muassa apuna opiskeluissaan, mutta ei käyttänyt sitä toimittajan työssään. Teemahaastattelun avulla aihetta voitiin käsitellä kaikkien haastateltavien kanssa mielekkäällä tavalla. Alla on luettelo haastatteluissa läpikäytyistä teemoista.

- 1) ChatGPT:n käyttötavat
- 2) Yleiset ajatukset
- 3) Hyödyt
- 4) Riskit ja haasteet

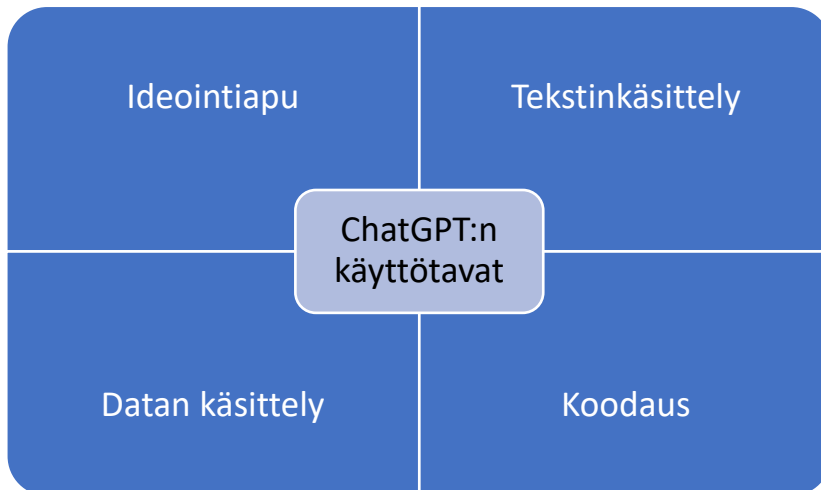
Teemahaastattelulle on tyypillistä, että etukäteen päätettyjen aihepiirien laajuus ja järjestys saattaa eri haastatteluissa vaihdella (Eskola & Vastamäki 2010, 28–29). Tämä piti paikkansa myös tätä opinnäytetyötä varten tehdyssä tutkimuksessa, ja jotta tutkimuskysymykseen ”millaisia ajatuksia ChatGPT:n käyttö ja generatiivinen tekoäly journalisteissa herättävät” voitiin vastata mielekkäällä tavalla, oli aineistosta tarpeen muodostaa yhdistäviä luokkia. Abstrahoinnin seurauksena muodostui kolme yhdistävää luokkaa, joita ovat

- 1) Ajatukset nopeasta kehityksestä
- 2) Hyvät puolet
- 3) Toimittajan vastuu

5.1 ChatGPT:n käyttötavat

ChatGPT:n ilmestyminen ja koko generatiivisen tekoälyn potentiaali avaa mahdollisuuksien maailman. Salo (2023) nostaa esiin, että luovan tekoälyn avulla on mahdollista automatisoida aikaa vieviä työtehtäviä, jolloin työntekijät voivat keskittyä tuottavampiin tehtäviin. Sisällön luomisessa tämä voisi näkyä tekoälyn tuottamien uutisartikkeleiden ja somepäivitysten yleistymisenä. Myös datan käsittely on luovan tekoälyn avulla huomattavasti helpompaa. (Salo 2023, 19–21.)

Ohessa olevaan matriisiin (Kuva 3.) on koottu neljä erilaista ChatGPT:n käyttötapaa, jotka on poimittu tutkimusaineistosta pelkistämällä ja ryhmittelemällä haastattelussa esiintyneet ilmaukset.

Kuva 3. Haastateltavien mainitsemat ChatGPT:n hyödyntämistavat

Tekoälylle sälytetyt toimet olivat avustavia tehtäviä, jotka tehtävän antajan täytyi tietenkin aina itse tarkistaa. Eräs haastateltu toimittaja kertoi päätyneensä käyttämään tekoälyä pelkästään editointiin sen takia, ettei siihen pysty lopulta luottamaan täysin.

”Mä en uskalla tai halua käyttää sitä minkään tekstin luomiseen varsinaisesti, koska siinä on aina se tarkistamisen taakka, koska sehän saattaa satuilla ihan mitä tahansa. Mutta editoinnissa ja oikolukemisessa olen huomannut, että se on aika hyvä. Kun vaan käskyttää oikein ja mahdollisimman yksinkertaisesti, se kyllä suorittaa sen editoinnin ja oikoluvun varsinkin tosi tehokkaasti ja oikein.” Toimittaja B

Tekstinkäsittelyn lisäksi moni haastateltava näki ChatGPT:n käteväenä apurina esimerkiksi otsikkojen ja haastattelukysymysten ideoinnissa.

”Viimeaikaisimmat on olleet tällaisia just, että olen menossa onnettomuuspaikalle. Mitä kysyn poliisilta, pelastusviranomaisilta, ja sitten sieltä tulee aika hyvät semmoiset kysymyslistat, että tässä on 10 asiaa.” Tuottaja A

Tuottaja A painotti ChatGPT:n merkitystä ajattelun virkistämisessä. Hän kertoi käyttäneensä sitä apuna myös otsikkojen ideoimisessa, mutta mainitsi, ettei yksikään tekoälyn tuottama ehdotus ollut päätynyt lehteen sellaisenaan.

Kaikki haastateltavat näkivät ChatGPT:n ja sen kaltaisten generatiivisen tekoälyn sovellusten hyvänä apuvälineenä. Sen hyödyistä oltiin melko yksimielisiä, mutta näkemykset siitä, miten paljon sen avulla on pystytty tehostamaan jokapäiväistä työtä, vaihtelivat jonkin verran.

5.2 Ajatukset nopeasta kehityksestä

Kuten aiemmin on tuotu esille, on tässä vaiheessa mielekästä selvittää, miten toimittajat itse kokevat erilaisten, toinen toistaan etevämpien tekoälyratkaisujen rantautumisen omiin työympäristöihinsä. Tämä on mielenkiintoista erityisesti nyt, kun tekoälyn ”lupaukset” näyttävät vihdoinkin konkreettisoituvan tavalla, joka muuttaa tapaamme työskennellä ja ajatella (Salo 2023, 7).

Samankaltaisia, journalistien kokemusmaailmaa käsitteleviä tutkimuksia ja selvityksiä on toki jo olemassa. Saksi (2023, 44) profiloit selvityksessään haastateltavat neljään pääryhmään sen mukaan, miten innostuneita ja aktiivisia he ovat kokeilemaan tekoälysovelluksia. Tässä opinnäytetyössä ei ole tarkoitus suorittaa profilointia erilaisiin käyttäjätyyppeihin, mutta haastatteluista saatujen havaintojen perusteella voidaan vertailla, millainen vaikutus haastateltavan henkilön työnkuvalla on hänen kokemuksiinsa.

Kaikki haastatelluista olivat lähteneet kokeilemaan ChatGPT:tä pian sen julkaisun jälkeen uteliain mielin. Haastatelluista kaikki suhtautuivat myös ChatGPT:hen pääosin myönteisesti, joskin kaikki heitä myös painottivat jollain tavalla varovaisuutta, joka on tarpeen tekoälyn kanssa työskennellessä. ChatGPT:hen viitattiin leikkisillä sanoilla ”hauska tarinoija” ja ”lelu”, mutta myös sanoilla kuten ”game changer” ja ”mullistava asia”. Haastateltavat näkivät ChatGPT:n työkaluna, jonka avulla tuotettu materiaali täytyy aina tarkistaa. Ihmisen loppukäden vastuu nousi esiin kaikissa haastatelluissa.

Haastateltavista vain yksi ilmoitti, ettei ole kokeillut tai käyttänyt ChatGPT:tä työssään. Hän kertoi hyödyntäneensä ChatGPT:tä opiskelussaan, mutta ei ollut tullut ajatelleeksi käyttää sitä journalistisen työn apuna. Hän arveli asiaan vaikuttavan myös sen, ettei ChatGPT:n käytöstä oltu toimituksessa ollut puhetta. Hän ilmaisi olevansa kiinnostunut ajatuksesta, mutta pohti myös, miten kollegat mahtaisivat suhtautua ChatGPT:n käyttöön.

”Mutta mä mietin siis sitä, että miltä se näyttäisi niinku siis työkavereille tai että mikä ois kollegoiden ajatus siitä? Koska kyllä mä kumminkin koen, tai siis voisin ajatella, että varmasti jollain on ennakkoluuloja sitä ChatGPT:tä kohtaan. En tiedä, lähtisinkö töissä toimituksessa kokeilemaan sitä jo siis sen takia, että mä en tiedä, ajattaleeko vaikka työkaverit, että se on epäammattimaista, siis ei ole tuolleen kukaan sanonut tällaisia asioita suoraan, vaan se on vaan enemmänkin semmoinen tunne mikä mulla on siinä.” Toimittaja A

Muut haastateltavien yleiset ajatukset aiheen tiimoilta pyörivät tekoälyn nopean kehityksen, mahdollisuuksien sekä terveen kriittisyyden ja varovaisuuden ympärillä. Aikoja kuvailtiin jännittäviksi, koska tekoälyn seuraavista kehitysaskelista ei ole toistaiseksi kovin tarkkaa tietoa. Tekoälyn nopea kehitys herättää uteliaisuutta ja innostustakin, mutta saa myös varautuneeksi. Kaikissa

haastatteluissa esiintyi jonkinlaista pohdintaa siitä, mitä tulevaisuudessa tulee tapahtumaan tekoälyn saralla.

”Vähän ehkä tietyllä tapaa kriittisesti suhtaudun tekoölyyn ihan sen takia, että se on kehittynyt niin vauhdilla, ja tuntuu vähän siltä, että tietääkö tekoälyä kehittävät tahotkaan täysin, että mitä he ovat tekemässä. Niin sitä ei pidä ehkä ihan lähteä sörkkimään kuin muurahaispesää välttämättä.” Toimittaja B

Pohdintaa virisi myös journalismin merkityksestä maailmassa, jossa tekoälyn tuottama sisältö yhä lisääntyy. Yksi haastateltavista vertasi ChatGPT:tä verkkosanakirja Wikipediaan, jonne kuka tahansa voi kirjoittaa sisältöä ilman, että kukaan tarkistaa sen faktoja. Hän huomautti, että vaikka Wikipedian puutteet tiedostetaan, sitä kuitenkin pidetään yleisellä tasolla luotettavana lähteenä. Samalla hän mietti, haittaavatko ChatGPT:n pienet mahdolliset hallusinoinnit ihmisiä jatkossa, ja painotti journalismin roolia oikeellisen tiedon jakajana ja faktantarkistajana.

”Varmasti ajan mittaan ne hallusinoinnit tulee vähenemäänkin, että mille tasolle se riittävä luotettavuus ihmisten mielessä ylipäänsä asettuu.” Tuottaja B

Yleisestä ilmapiiristä omissa toimituksissaan kaikki haastateltavat eivät osanneet antaa kovin tarkkoja kuvailuja. Jossain toimituksessa suhtautumista kuvattiin oli neutraaliksi, toisissa taas kiinnostusta oli havaittavissa enemmän. Haastateltavista kaksi epäili olevansa vielä haastattelun aikana toimituksensa ainoita ChatGPT:tä säännöllisesti käyttäviä toimittajia.

”...en usko, että kovin moni arkityössään sitä osaa tai hoksaa [käyttää], että tarkoitus olisi tässä jossain vaiheessa jakaa toimituksen sisällä tätä osaamista, mutta ei olla vielä ehditty niin pitkälle.” Toimittaja C

Joidenkin haastateltavien kanssa yleiseen ilmapiiriin pureuduttiin vähän tarkemmin. Saksi (2023, 68) painottaa selvityksessään myös osaamisen kehittämisen merkitystä työpaikoilla. Tutkimuksen aikana oli myös kiinnostavaa vertailla, miten eri lailla tekoälyn kehitykseen ja uusiin sovelluksiin oli eri toimituksissa lähdetty reagoimaan, ja oliko aiheesta esitetty johdolle paljon kysymyksiä. Yleisen keskustelun, ilmapiirin ja aiempien tutkimusten perusteella oli aiheellista myös tiedustella, millaista suhtautumista generatiiviseen tekoölyyn eri toimituksissa oli havaittavissa. Keskustelu on tärkeää myös siksi, että mielikuva työpaikkoja karsivasta tekoälystä voi vaikuttaa ihmisten työhyvinvointiin (Saksi 2023, 35).

”Ei ole ollut mitään semmoista pelkoa, että robotit tulevat ja vievät meidän työmmä. Sitä puhehettahan on ollut jo tosi pitkään, vielä niin ei ole käynyt, enkä mä usko, että ihan vielä siinä ollaan niinkun nytkään, että aika positiivinen suhtautuminen. Ja ehkä siihen vaikuttaa just

sekin, että ollaan positiivisesti kannustettu käyttämään näitä välineitä ja opettelemaan, ja ollaan puhuttu avoimesti asiasta.” Toimituspäällikkö

Toimituspäällikkö huomautti, että toimituksissa on ollut tekoälyyn perustuvia ratkaisuja jo ennestään. Hänen mielestään ChatGPT:n ilmestyminen oli kuitenkin huikea asia, ja hän kertoi yllättyneensä erityisesti siitä, miten hyvää suomen kieltä sovellus kykenee tuottamaan.

”Silloin jossain vaiheessa kun alettiin enemmän uutisoida asiasta, niin silloin tuli semmonen niin kun valaistuksen hetki, että herran jesta, tässä ollaan nyt todella mullistavan asian äärellä, ja ihmiset eivät vielä sitä tajua, miten mullistava asia tämä on.” Toimituspäällikkö

Kehityksen huima kehitys tuli jotenkin puheeksi jokaisessa haastattelussa. Kuten aikaisemmin raportissa mainittiin, ei kukaan haastateltavista kuitenkaan kokenut, että tekoäly voisi korvata toimittajan omia silmiä ja korvia tai tulla ainakaan lähitulevaisuudessa muuttamaan toimittajan ydintyötä. Baker tuo esille, että luovuudestaan huolimatta ChatGPT:ltä puuttuu kyky ennustaa tulevaisuutta, eikä se kykene näkemään tai analysoimaan tapahtumia oman digitaalisen maailmansa ulkopuolella. Samoin journalismille oleelliset haastattelut aistihavaintoineen ovat edelleen tekoälylle mahdoton tehtävä, ja hallusinoinnin mahdollisuus altistaa myös riskille väärän tiedon levittämiseen. (Baker 2023, luku 6.) Tässä vaiheessa on ilmeistä, ettei ”kentälle” jalkautuva, ympäristöään havainnoiva ja ihmisten käytöksestä ja eleistä johtopäätöksiä tekevä tekoäly uhkaa viedä toimittajien töitä, eikä kukaan haastateltavistakaan nähnyt tällaista uhkakuvaa todennäköisenä ainakaan lähitulevaisuudessa. Katugallupin tekoon tarvitaan jatkossakin ihmistoimittajaa.

”Sitä ydintyötähän ei tekoäly tuu niin kauan muuttamaan mun ymmärtääkseni, kun tää meidän tämänöinen tietokonearkkitehtuuri on tällainen, et se perustuu todennäköisyyksiin ja jo opittuun...” Toimittaja C

5.3 Hyvät puolet

Kirjoittajan näkökulmasta ChatGPT ja muut kielimallien päälle rakennetut tekoälysovellukset tarjoavat huiman määrän mahdollisuuksia: uskottavaa kieltä tuottava ja vuoropuheluun kykenevä, kontekstissa pysyvä keskustelubotti on erinomainen kaveri ideointiin, editointiin sekä suurten tekstimäärien tiivistämiseen. (Kolari & Kallio 2023, osa 2; Salo, 89.)

Haastateltujen henkilöiden kokemukset ChatGPT:n ja muiden kielimalleihin perustuvien sovellusten hyödyistä heidän omassa työssään vaihtelivat luonnollisesti jonkin verran riippuen siitä, mihin he niitä käyttivät. Osa haastatelluista nosti esiin datan nopeamman käsittelyn ja tekstin editoinnin, osa taas painotti ChatGPT:n roolia ideoinnin tukena ja ajatuksen virkistäjänä.

Yhden haastateltavan huomio oli, että ”väsymättömältä” ChatGPT:ltä voi ideoinnin lomassa pyytää vaikka sata eri ehdotusta. Työkaveri sen sijaan saattaisi nopeasti kyllästyä tällaiseen pommitukseen.

Koska teksti on journalismissa keskeistä, on generatiivisen tekoälyn kyky ymmärtää luonnollista kieltä alalle erityisen merkittävää (Saksi 2023, 18). Toimittajan työn kannalta varteenotettavaa on myös ChatGPT:n käyttämisen helppous, koska se ymmärtää ”normaalia” kieltä hyvin. Kuten eräs haastateltavista asian ilmaisi, ChatGPT ymmärtää tavallista kieltä, joten sille on helppo antaa käskyjä. Se osaa yksinkertaisten ohjeiden perusteella luoda tarvittavan Excel-kaavan ja tuottaa tai muokata koodia.

Yhdessä haastattelussa korostui ChatGPT:n merkitys suurten tietomassojen käsittelyn helpottuminen. Toimittaja C kertoi käyttävänsä ChatGPT:tä esimerkiksi datan muokkaamiseen ja koodin tekemiseen. Hän painotti haastattelussa ChatGPT:n ja tekoälyn hyötyjä erityisesti datajournalistisissa tehtävissä. Suurimpana muutoksena hän mainitsi, että suurten ja monimutkaisten datasettien käsittely ja analysointi tekoälyn avulla mahdollisti myös sisällön tuottamisen tehokkaasti ja nopeasti. Ilman tekoälyä sama työ veisi aikaa kuukausitolkulla.

”Mä olen viimeisen puolen vuoden aikana pystynyt tekemään sellaisia asioita sellaisessa ajassa, mitä ei ikinä ennen olisi voinut ilman ylipäättään tällaisista tekstisyöteperhjästä tekoälyä tekemään.” Toimittaja C

Toimittaja C kertoikin kokevansa, että hän oli saanut tehostettua työtään ChatGPT:n avulla ”hui-masti”, mikä erottui yksioikoisuudessaan muiden haastateltavien vastauksista.

Muut haastateltavat eivät antaneet aivan yhtä suorasukaista vastausta. ChatGPT nähtiin hyödyllisenä apurina joissain tehtävissä, mutta siinä nähtiin myös puutteita. Esimerkiksi toimittaja B vastasi kysymykseen ”koetko, että olet saanut tehostettua työtäsi ChatGPT:n avulla?” seuraavalla tavalla:

”Kyllä ja ei, koska kun sillä kokeili esimerkiksi tehostaa vaikkapa tiedotejutun laatimista, että kun tiedotteesta tehdään juttu, niin se typistetään ja siitä poistetaan kaikki markkinoinnillinen teksti, niin mä en ollut kauhean tyytyväinen siihen, mitä se tuotti. Siinä joutui itse tekemään sitten melkein saman verran töitä jälkikäteen. Mutta tuossa editoinnissa kyllä, että vähän riippuu, mihin sitä käyttää.” Toimittaja B.

Useassa haastattelussa esiintyi myös jonkinlaista pohdintaa siitä, miten ChatGPT:tä voitaisiin hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla. Kuten Baker (2023, luku 3) ja Salo (2023, 41) tuovat esille, on täyden hyödyn saavuttamiseksi hyvä myös pohtia promptien muotoilua. Toimituspäällikkö nosti esiin promptauksen merkityksen myös ideoinnissa:

”Ollaan jonkun verran testattu sitä [ChatGPT:tä] ideointiin, mä epäilen että siinä täytyy ehkä vielä tehdä tarkempaa promptausta. Ainakaan vielä sillä ei ole semmoista niin hyvää hajua siitä, että mikä esimerkiksi juuri meidän yleisön näkökulmasta on vetävä taikka tilattava juttu, mutta toki sitä kehittämällä saisi sitäkin tietoutta sille enemmän.” Toimituspäällikkö A

Baker (2023, luku 3) huomauttaa, että ”aloittelijan virhe” ChatGPT:n käytössä liittyy tyypillisesti promptaukseen, ja kehottaa kiinnittämään huomiota kehotteen tai kysymyksen muotoiluun. Toisaalta esimerkiksi Tuottaja B:n kokemuksen mukaan ChatGPT:n ja muiden samankaltaisten sovelusten kanssa voi pärjätä jopa ”yllättävän huonoilla” prompteilla.

Tiivistettynä ChatGPT:n hyvät puolet liitettiin haastatteluissa sen käytöstä saatuihin hyötyihin, kuten suurten tekstimäärien käsittelyn helpottumiseen, ideointiapuun sekä datan nopeampaan analysointiin. Mielenkiintoista oli huomata, että vaikka kaikki ChatGPT:tä työssään käyttäneet haastateltavat kokivat ChatGPT:n näppäräksi apuvälineeksi, vain yksi haastateltavista ilmaisi suoraan saaneensa työtään tehostettua sen avulla merkittävästi. Eroja haastateltavien kokemuksella ChatGPT:n tehostavasta vaikutuksesta työhön voi toki selittää sillä, miten kukin haastateltava ChatGPT:tä työssään hyödynsi. Toimittaja C, joka kertoi työnsä painottuvan datajournalismiin, koki ChatGPT:n tehostavan työtään merkittävästi. Muut ChatGPT:tä tai samanlaisia generatiivisen tekoälysovelluksia käyttävät haastateltavat eivät antaneet niin yksiselitteistä vastausta. Jos tekoälyä käyttää lähinnä ideointiapuna ja ”ajatuksen virkistäjänä” kuten yksi haastateltavista asian muotoili, on varmasti vaikeampaa arvioida, onko työskentely varsinaisesti tehostunut. Suurten tietomäärien käsittelyyn ja koodaukseen käytetty aika sen sijaan lienee helpompi havaita ja arvioida. Ehkä parempi kysymys tämän pohdiskelun valossa olisikin ollut seuraava: ”Koetko, että olet saanut helpotettua työtäsi ChatGPT:n avulla?”

5.4 Toimittajan vastuu

Haastatteluissa läpikäytyjen asioiden perusteella luokka ”toimittajan vastuu” voidaan ChatGPT:n ja ylipäänsä tekoälyn käyttöön liittyen jakaa karkeasti kahteen eri osaan, joita ovat 1) vastuu lukijoille sekä 2) vastuu ammattikuntansa edustajana.

Vastuu lukijoille liittyi vahvasti ihmisen eli toimittajan loppukäden vastuuseen siitä, ettei julki päädy tekoälyn tuottamaa väärää tietoa. Ammattikunnan edustajan vastuu taas ilmeni halussa säilyttää journalismin vaikuttavuus ja luotettavuus, johon kuuluu myös luotettavan faktantarkistajan rooli. Kuten yksi haastateltavista asian ilmaisi, tekoälylle ”ei saa antaa valtaa”. Nämä vastuun osa-alueet toki myös limittyvät toisiinsa, sillä ammattikuntansa edustajana toimittaja on luonnollisesti myös vastuussa lukijoilleen.

ChatGPT:n käyttöön liittyy sen monikäyttöisyydestä huolimatta ongelmia, jotka kaikkien sitä hyödyntävien on hyvä tiedostaa. Tämä on tärkeää erityisesti silloin, kun järjestelmää käyttää tiedonhakuun, koska on hyvin mahdollista, että siltä saa kysymykseen virheellistä ja vanhentunutta tietoa. (Kolari & Kallio, 2023, osa 2.)

Jo ennen tutkimusta oli selvää, että tuskin kukaan ChatGPT:n käyttöön pintapuolisestikaan perehtynyt käytä sitä tiedonhakuun sen lähteettömyyden ja mahdollisen hallusinoinnin takia. Ennen tutkimuksen varsinaista aloittamista pohdin erityisesti sitä, millaista rajanvetoa toimittajat mahtavat käyttää ChatGPT:n tuotosten hyödyntämisessä.

Haastatteleman ChatGPT:tä säännöllisesti käyttävät toimittajat tiedostivat hyvin, mihin kielimalli pystyy ja mihin ei, eikä kukaan heistä ilmaissut pelkäävänsä, että tekoäly joku päivä korvaisi heidät. Kaikki haastateltavat pitivät tärkeänä sitä, ettei tekoälyn tuottamaa tekstiä julkaista sellaisenaan, vaan ihmisen on aina tarkistettava se. Yksi haastateltavista painotti, että vaikka hän saattoi ideoida esimerkiksi otsikoita ChatGPT:n avulla, hän ei ikinä ole käyttänyt ChatGPT:n luomaa otsikoa sellaisenaan julkaistussa jutussa. Hän myös totesi, ettei tekoälylle saa antaa minkäänlaista valtaa, vaan toimittajien täytyy pitää kiinni omasta tekemisestään ”kynsin hampain”.

Haastateltavat nostivat ChatGPT:n riskeistä puhuttaessa suoraan käyttöön liittyviä asioita, kuten faktantarkistuksen, tietosuojan ja liiallisen luottamuksen.

”Jos siihen luottaa sokeasti, niin ei tule hyviä juttuja kyllä varmasti tehtyä, tai faktallisesti oikeita. Pitää muistaa, että se on kuitenkin kielimalli, ei oikeastaan mitään muuta. Ja sitten tämä kuvapuolen etiikka totta kai tulee, siitä on meilläkin keskusteltu, että voiko käyttää esimerkiksi kuvituksessa tekoälyn luomaa kuvaa, ja hyvin vahvasti on kahtiajakautunutta mielipidettä siitä, että missä ne rajat menee.” Toimittaja B

Tekoälyn rajoitusten tiedostamista painotti myös toimittaja C, joka muistutti, ettei ChatGPT ole uraauurtavuudestaan ja näppäryydestään huolimatta mikään tietoa antava ”taikaseinä”. Hän kertoi usein saaneensa ChatGPT:ltä vastaukseksi ”puuta heinää”. Joskus ChatGPT saattoi esimerkiksi paikata vastaustaan itse keksimillään lukuarvoilla, koska se ei pystynyt lukemaan syötettyä data-settiä. Toimittaja C kertoikin kielimallin käytön opettaneen hänelle vahvasti sen, että jokainen sen tuottama lukema täytyy aina tarkistaa.

”Se tekoäly yrittää parhaansa niillä tiedoilla, mitä se on saanut, mutta hirveän usein nämä syötteet, nämä promptit, mitä me annetaan sille ovat puutteellisia tai virheellisiä, sellaisia, että se ei pysty tuottamaan oikeaa tulosta. Mutta koska se on tällainen hyvin palveluhenkinen vaikka tämä ChatGPT, että se vaikka yrittää sitten hallusinoita niitä vastauksia miellyttääkseen kysyjää.” Toimittaja C

Haastateltavien kertoman perusteella hallusinaatiot ovat tekoälylle vielä sen verran yleinen piirre, että kriittinen suhtautuminen sen tuotoksiin tulee esimerkiksi ChatGPT:tä käyttävältä toimittajalta niin sanotusti selkäytimestä. Moni haastateltava sanoi myös uskovansa, että journalistien oma ammattilypeys ja tarve seisoa sanomansa takana estää heitä lipsumasta faktantarkistuksesta. Haastateltavat kuitenkin tiedostivat myös ne liittyvät riskit, joita generatiiviseen tekoälyn käytön yleistäminen voi lisätä.

”No tokihan siinä on siis just nämä luotettavuustekijät, että alkaako vahingossa luottamaan liikaa, että kyllä tämä on varmaan oikein. Mutta ei se nyt ainakaan lähiaikoina, en usko, että tämmöistä valheellista luottamusta syntyisi, koska kyllähän toimittajat muutenkin, että jos täytyy joku selvittää, niin Googleenhan sitä ekana mennään, niin kyllähän sen sitten tarkistaa, eikä vaan katsota sitä, mikä siihen tulee ekaksi esille, vaan kyllähän se nyt katsotaan, että mikä tämä lähde on ja näin. Mutta tokihan se on yksi mahdollinen riski.” Tuottaja B

ChatGPT:n ja muun generatiivisen tekoälyn käytön riskit journalistisessa työskentelyssä liitettiin monessa haastattelussa liiallisen luottoon ja sinisilmäisyyteen, ei niinkään suoraan virheellisen sisällön tuottamiseen.

”Mä en aidosti näe sellaista uhkaa, että toimittajat alkaisivat vaikka tuottamaan semmoista materiaalia ja tekstimateriaalia tekoälyllä, joka ei olisi heidän omaa tekstiään, mun on vaikea nähdä semmoista. Mä uskon et ne riskit liittyy nimenomaan näihin oikeudellisiin asioihin, ja niin kuin sanoin niin tämmöisiin tekijänoikeudellisiin asioihin ja sitten ylipäänsä yksilönsuojaan ja tietosuojaan liittyviin asioihin. Suomeksi sanottuna: että tekoälylle annetaan sellaista tietoa, mitä sinne ei saisi missään nimessä antaa, esimerkiksi henkilötietoja tai rekistereitä tai mitä ikinä, sellaista tietoa mitä ei kellekään muullekaan luovuttaisi. Et sellainen sinisilmäisyys voi olla vielä ehkä alkuvaiheessa, mistä tulee ongelmia.” Toimittaja C

Salon (2023, 152) mukaan tekoälyyn liittyvät yksityisyydensuojan ja tiedonhallinnan ongelmat luovat tarvetta uudennaiselle ajattelulle ja ratkaisuille. Tutkimushaastatteluissa nousivat esiin myös tietoturvuolen asiat, joita tekoälyä hyödynnettäessä täytyy ottaa huomioon. Esimerkiksi tuottaja B kertoi, että heidän toimituksessaan työntekijöitä pyritään ohjaamaan tietoturvallisempien, pilvipalvelussa toimivien käyttöliittymien käyttöön.

”Musta tuntuu, että toimittajat ovat lähtökohtaisesti aika kiinnostuneita tietoturvasta ja näin, ja lähdesuoja on toimittajille tärkeä asia, niin ei ehkä tule mieleenkään sitten laittaa mitään vaikka luottamuksellista haastatteluaineistoa minnekään tekoälylle, ellei ole ihan varma, että näin voi toimia.” Tuottaja B

Haastateltavien työpaikoilla annettujen tekoälyyn liittyvien ohjeistuksien määrä vaihteli jonkin verran. Osa haastateltavista kertoi, että generatiivisen tekoälyn kanssa oli tehty erilaisia kokeiluja, ja

ainakin kahdessa toimituksessa aiheesta oli järjestetty koulutuksia ja laadittu selkeitä ohjeita. Tekoälyn käyttöön yleisesti saattoi myös olla olemassa jo ohjeita, mutta tarvetta nähtiin myös lisäkoulutukselle.

”...jonkinnäköistä koulutusta varmasti isommin tarvitaan toimituksissa, että sitä [ChatGPT:tä] osattais hyödyntää täysmääräisesti ja oikein.” Toimittaja B

”Koulutuksia on järjestetty ja tullaan järjestämään ihan systemaattisesti silleen, että käydään jokainen toimitus läpi, että jokainen toimittaja osais perusasiat.” Tuottaja B

”Linjauksia varmaan tulee ihan pian, semmoisia tavallaan päätoimittajatason linjauksia ehkä, ja ne on tietysti tosi tärkeitä, koska sitten ne ohjaa sitä työtä tietyllä tavalla.” Toimittaja C

Toimittaja A, joka ei muista haastateltavista poiketen ollut käyttänyt ChatGPT:tä työssään, ei ollut myöskään tietoinen, että hänen työpaikallaan olisi käyty keskustelua tai tehty minkäänlaisia linjauksia. Toimittaja A:n mielestä ohjeistukselle olisi tarvetta, koska se vähentäisi epätietoisuutta ja epävarmuutta siitä, mikä on hyväksyttyä ja mikä ei.

”No kyllä mun mielestä siis ihan hyvin vois tehdä. Jotain rajanvetoa siis siihen, että mihin sitä on sopivaa käyttää ja mihin sitten taas ei. Koska sitten se on siellä ihan suoraan sanottu, ja [toimittaja] kokee, että sä voit käyttää tätä tämmöiseen tarkoitukseen, jolloin sitten ei ainakaan tarvitse itse arvuutella sitä, että onko tää nyt ihan ok, että mä toimin tällä tavalla vai ei. Koska sitten taas, kun semmoista yleistä linjausta ei ole tehty, niin henkilökohtaisesti ehkä tuntuisi vähän tyhmältä mennä yksin tuottajalta kysymään, että hei, voinko mä käyttää tätä tähän.”

Toimittaja A

Kyseessä on vain yhden toimittajan kokemus, mutta toimittaja A:n sanoman pohjalta voidaan pohdita sitä, miten merkittävä vaikutus keskustelulla ja yhteisillä linjauksilla voi lopulta olla. Toimittaja A ei ollut käyttänyt ChatGPT:tä työssään, ja hän sanoi sen johtuvan ainakin osittain siitä, ettei aiheesta oltu vielä käyty työpaikalla keskustelua.

Haastateltu toimituspäällikkö näki tärkeänä, että toimituksessa otettiin ohjia aktiivisesti ja myös rohkaistiin työntekijöitä kokeilemaan uutta työkalua.

”Ollaan kannustettu kovasti kokeilemaan, nähdään että kannattaa kokeilla ja olla perillä siitä, että mitä kaikkea sillä työkalulla pystyy tekemään, mutta sitten pitää tavallaan niinkun tunnistaa ne reunaehdot, mitkä siihen ChatGPT:n käyttämiseen liittyy, kuten just se, että mitään sillä suoraan tehtyä aineistoa ei saa julkaista sellaisenaan, että pitää ihmisen tarkastella se läpi ensin et miltä se näyttää. Ja sit on myös tosi tärkeitä se, että sinne ei syötetä mitään luottamuksellista asiaa.” Toimituspäällikkö

Vaikka suurin osa haastateltavista hyödynsi ChatGPT:tä tai samanlataista sovellusta työssään jollain tapaa, osa heistä arveli, ettei käyttö ollut vielä kovin yleistä heidän toimituksessaan. Haastattelujen perusteella myös yleistä kiinnostusta kuitenkin löytyi. Moni haastateltava arveli myös, että yhteisiä linjauksia tekoälyn käyttämisestä olisi kyllä luvassa, jos niitä ei vielä ollut.

”Kyllähän siitä paljon puhutaan, ei ehkä ole vielä niin laajalle levinnyt tuo käyttö täällä meillä ainakaan, että sitä porukka aktiivisesti käyttäisi. Mutta kiinnostusta on asiaa kohtaan kuitenkin. Sen verran uusi juttu on vielä, et menee varmasti aikaa, että siitä semmoinen jokapäiväinen työkalu tulee, että kaikki sitä hyödyntää.” Toimittaja B

Kaikki haastateltavat olivat kuitenkin yksimielisiä ohjeistuksen ja tiedotuksen tärkeydestä. Osa haastateltavista myös ilmaisi toiveensa siitä, että tekoälyn kehitys huomioitaisiin jatkossa Journalistin ohjeissa.

”Kyllä ne pitää olla ne säännöt. Se on ihan sama, kun vaikka jos lähdet ajamaan autolla, niin sulla pitää olla ajokortti, Mä sanoisin, että meillä pitää olla ne ihan samanlaiset säännöt. Toivoisin Journalistin sääntöihin. Tämä kehitys on ollut niin hirveän vauhdikasta, mutta ihan Journalistin sääntöihin asti toivoisin siitä myös linjauksia, ne olisi silloin helppoja kautta koko ammattikunnan ymmärtää.” Tuottaja A

Toimittajan vastuu ammattikuntansa edustajana ilmeni haastatteluissa pohdintana journalistin roolia ja siitä, missä vaiheessa tekoälyn käyttäminen osana juttuprosessia voisi tuntua kummalliselta.

Se tuntuis vähän oudolta, että jos se niinku kirjoittaisi ihan suoraan asioita sun puolestasi. Eli että onko se, että silloin niinku jos jos sä pyydät ChatGPT:tä kirjoittamaan että nämä ja nämä asiat, voisitko kirjoittaa mulle tästä yhtenäisen tekstin, niin onko se silloin sun työtä? Toimittaja A

Salo (2023, 155) painottaa tekoälyn eettisissä kysymyksissä myös yksilön roolia, joka vaatii tekoälyn periaatteiden ja vaikutusten ymmärtämistä. Tämän opinnäytteen haastatteluissa esiin tulivat useaan otteeseen tietämyksen ja ymmärryksen merkitys tekoälyn rajoitteista, mutta myös ihmisen eli toimittajan vastuu ja rooli aistihavaintoja tekevänä toimijana.

”Meidän tässä sisäisessä työssä, niin koko ajan sanoisin, että se ihminen on keskiössä, ja kaikki lähtee siitä toimittajasta ja haastateltavasta, et siinä ei voi olla bitit siinä välissä.” Tuottaja A

6 Yhteenveto ja pohdinta

Tätä opinnäytetyötä toteutetun tutkimuksen perusteella ei voi vetää laajoja johtopäätöksiä toimitusten käytännöistä tai ilmapiireistä generatiiviseen tekoälyyn liittyen. Jatkon kannalta on kuitenkin tärkeää käsitellä myös yksittäisten journalistien ja päällikötason henkilöiden kokemuksia ja mielipiteitä. Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä olivat 1) Miten journalistit hyödyntävät ChatGPT:tä työssään ja 2) millaisia ajatuksia ChatGPT:n käyttö ja generatiivinen tekoäly heissä herättävät. Molempiin tutkimuskysymyksiin pyrittiin vastaamaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Haastatteluaineistosta eriteltiin pelkistämällä ja ryhmittelemällä neljä erilaista ChatGPT:n käyttötapaa. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla haastatteluaineistosta poimittiin myös tutkijan harkinnan mukaan merkityksellisimmät asiat, joista muodostettiin kolme yhdistävää luokkaa. Näiden luokkien alle kerättyjen ajatusten avulla pyrittiin vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseen. Muodostettuja yhdistäviä luokkia olivat

- 1) Ajatukset nopeasta kehityksestä
- 2) Hyvät puolet
- 3) Toimittajan vastuu

Ajatukset nopeasta kehityksestä -luokassa korostuivat nopean kehityksen aiheuttama ihmetys, myönteinen uteliaisuus ja varovaisuus. Kaikki haastateltavat hyödynsivät tai olivat hyödyntäneet ChatGPT:tä jollain tavalla, ja sen potentiaali ja kehityksen vaikutukset journalistiseen työhön herättivät varsin monipuolista pohdintaa.

Hyviksi puoliiksi haastateltavat lukivat niitä konkreettisia hyötyjä, joita ChatGPT ja samankaltaiset tekoälyn sovellukset voivat toimittajalle tarjota. Merkillepantavaa tuloksissa oli se, että vain yksi haastateltavista ilmoitti saaneensa tehostettua työtään ChatGPT:n avulla merkittävästi. Kaiken kaikkiaan ChatGPT ja muut samanlaiset GPT-kielimalleihin perustuvat sovellukset nähtiin kuitenkin hyödyllisinä työkaluina, joita voi käyttää journalistisen työn tukena.

Toimittajan vastuusta muodostui varsin laaja luokka, jonka alle keräsin pohdintoja sekä yksittäisen toimittajan vastuusta sekä yhteisten linjausten ja sääntöjen tarpeellisuudesta. Haastateltavat näkivät vastuullisuuden ja luotettavuuden kannalta tärkeänä, ettei tekoälyn kanssa heittäydytä liian sini-silmäisiksi, vaan loppukäden vastuu on aina ihmisellä. ChatGPT:stä ja tekoälyn käytöstä työn apuna on tarpeen käydä keskustelua myös siksi, koska uusia työkaluja ei välttämättä haluta lähteä kokeilemaan työn tukena epätietoisuuden takia.

Itselleni oli ennen koko opinnäytetyöprosessin aloittamista toki ehtinyt muodostua jonkinlaisia ennakkokäsityksiä, mutta pyrin tekemään tutkimustani mahdollisimman avoimin mielin. Ennen haastatteluja pohdin, miten itse toimittajana voisin hyödyntää ChatGPT:n kaltaista virtuaaliavustajaa, ja

opinnäytetyön tietoperustaa kootessani ennakkokäsitykseni vahvistuivat. Kirjoitustyötä tekevä hoksa nopeasti, miten tekoälyä voi hyödyntää erilaisten ideoiden ja aiheiden pallottelussa, tekstin tiivistämisessä ja vetävien otsikoiden ideoinnin apuna.

Tekoälyn huima kehitys on luonnollisesti herättänyt vilkasta keskustelua sekä sen positiivisista että negatiivisista vaikutuksista työelämään ja koko yhteiskuntaan. Ehkä synkimmäksi uhkakuvaksi on muodostunut automatisaation edesauttama työpaikkojen väheneminen.

Tämänkaltainen pohdinta ohjasi kiinnostustani ja haastateltaville esittämiäni kysymyksiä jossain määrin, ja tiedostin tämän koko prosessin ajan myös itse. Pyrin kuitenkin olemaan ohjaamatta haastattelujen kulkua liikaa. Lähtökohtaisesti halusin antaa haastateltavien kertoa omista kokemuksistaan ja mielikuvistaan mahdollisimman vapaasti, enkä halunnut omien ennakkokäsitysteni vaikuttavan haastattelujen sävyyn. Tutkimuksen tavoitteena oli tuoda tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden kokemukset ja mielipiteet esiin niin, etteivät omat ennakkoasenteeni varjosta niitä.

Kuten raportissa aiemmin mainittiin, haastatellut toimittajat näkivät generatiivisen tekoälyn mahdollisina riskeinä tai ongelmina liiallisen luottamuksen, sinisilmäisyyden ja tietoturvaan liittyvät ongelmat. Tutkimusta varten haastatellut toimittajat eivät kokeneet, että generatiivinen tekoäly suoranaisesti uhkasi heidän työpaikkojaan. Ajatus, että tekoäly voisi joskus syrjäyttää toimittajan, nähtiin epätodennäköisenä. Teknologiseen kehitykseen liittyy vääjäämättä myös työskentelytapojen muokkautuminen, ja eräs haastateltu huomautti, että tekoäly voi myös luoda tarvetta uusille tehtäville.

Sekä opinnäytetyötä varten hankitun tietoperustan että haastatteluaineiston perusteella näyttää siltä, että mediakentän pelisäännöt ja toimintatavat ovat vasta ottamassa muotoaan. Osassa työpaikkoja työntekijöitä on yleisesti rohkaistu kokeilemaan uusia työkaluja, osassa taas vain uteliaimmat ja kiinnostuneimmat ovat lähteneet kokeilemaan, miten esimerkiksi ChatGPT:tä voisi hyödyntää osana jokapäiväistä työskentelyä. Haastatteluissa ilmeni, että joissain toimituksissa oli jo järjestetty koulutusta tekoälyn käyttöön liittyen ja myös laadittu ohjeistuksia ja linjauksia. Osa haastateltavista taas kertoi, ettei tekoälystä oltu vielä juuri käyty keskustelua, mutta samalla he arvelivat, että yhteisiä linjauksia on pian tulossa. Haastattelujen perusteella koulutus ja linjaukset nähtiin tarpeellisina. Jos esimerkiksi ChatGPT:n käytöstä ei keskustella, kynnys kokeilla sen käyttöä työskentelyn tukena voi olla korkeampi. Tämä korostui erityisesti toimittaja A:n haastattelussa.

Kuten haastatellut itsekin painottivat, journalismin rooli ja toimittajien vastuu totuudenmukaisen tiedon välityksessä tulee mahdollisesti yhä korostumaan luovan tekoälyn käytön yleistymisen aikakautena. Tämän vuoksi on tärkeää myös se, että journalistit itse ovat ajan hermolla tekoälyn kehityksessä, ja tiedostavat käyttämiensä työkalujen potentiaalin ja rajoitteet. Yksi haastateltavista

totesikin, että tekoälyn kanssa ”leikkimällä” saa tietoutta, joka on toimittajan työn kannalta tärkeää. Tuntuu siltä, että generatiivisen tekoälyn kanssa eletään eräänlaisessa innostuksen ja varovaisuuden välimaastossa, ja yhteisille linjauksille on todellista tarvetta monestakin eri syystä. Kautta haastattelujen oli huomattavissa, että tekoälyn kehitys ja sen vaikutukset journalismin kentällä ovat herättäneet monenlaisia ajatuksia.

6.1 Tutkimuksen luotettavuus ja oman työn arviointi

Koen, että sain opinnäytetyössä vastattua tutkimuskysymyksiini, joita olivat 1) Miten journalistit hyödyntävät ChatGPT:tä työssään ja 2) millaisia ajatuksia ChatGPT:n käyttö ja generatiivinen tekoäly heissä herättävät. Tutkimuksen heikkoutena on toki tiedostettava sen pieni otanta, eikä tutkimuksen tuloksia voi yleistää koskemaan laajemmin kotimaista mediakenttää.

Tässä opinnäytetyössä ei esitellä kaikkia mahdollisia tapoja, joilla ChatGPT:tä tai sen kaltaisia tekoälysovelluksia voi toimittajan työssä hyödyntää, eikä vetää yleisiä johtopäätöksiä toimitusten ilmapiiiristä Suomessa. Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa mahdollisia ChatGPT:n käyttötapoja ja kuuden eri journalistin subjektiivisia näkemyksiä, joista voitiin aineistolähtöisen analyysin avulla poimia kiinnostavia asioita, yhteneväisyyksiä ja eroja.

Kiviniemi (2015, 73) mainitsee laadullisen tutkimuksen haasteena hajanaisuuden, joka voi syntyä tutkijan kiinnostuessa tutkimuksen aikana turhan monesta aiheesta. Jo aihetta valitessani itselleni muodostui haasteeksi aiheen erittäin ajankohtainen luonne ja lukuisat eri näkökulmat, josta aihetta voisi tarkastella. Päädyin valitsemiini tutkimuskysymyksiin, koska en vielä aiheen valintavaiheessa ollut varma siitä, että ylipäätään löytäisin haastateltavia, jotka käyttävät ChatGPT:tä. Tutkimusta tehdessä on tiedostettava, minkälaista vaihtelua prosessin aikana voi tapahtua tutkijassa, menetelmissä ja myös tutkittavassa ilmiössä (Kiviniemi 2015, 81). Tässä opinnäytetyössä huomioitavaa on erityisesti se, että tekoälyyn liittyvät käytännöt elävät ja tulevat varmasti elämään jatkossa. Voi olla, että vielä opinnäytetyön valmistuttuakin eletään jonkinlaista välivaihetta. Tutkimuksen aikana pohdinkin, miten erilaisia tuloksia tutkimus olisi tuottanut vaikkapa kahden vuoden kuluttua.

Löysin tutkimusta varten sen verran haastateltavia kuin oli alun alkaen tarkoitus, vaikka haastateltavien etsimiseen kului enemmän aikaa kuin olin kuvitellut. Haastateltavien toimenkuvat eivät olleet kaikki yhteneväisiä, mikä on totta kai huomioitava myös tutkimuksen tuloksissa. Kaikki haastateltavat kuitenkin pystyivät tarjoamaan tietoa siitä näkökulmasta, joka oli tutkimuksen kannalta merkityksellistä.

Jälkikäteen mietittynä olisin voinut rajata tutkimuskysymykset tarkemmin. Tutkimuskysymysten muotoilua hankaloitti suunnitteluvaiheessa se, että tietoni ChatGPT:n käytöstä toimituksissa olivat hyvin rajallisia. Helpoin tie oli siis lähteä selvittämään, miten toimittajat hyödyntävät ChatGPT:tä, ja

niin edelleen teemahaastattelun avulla kartoittaa siihen liittyviä ajatuksia. Arvelen kuitenkin, että perustavanlaatuisemmalla alkukartoituksella olisin voinut terävöittää tutkimuskysymyksiäni ja myös suunnitella haastattelukysymyksiäni paremmin.

6.2 Ehdotuksia jatkotutkimuksille

Opinnäytetyötä aloittaessani en tiennyt varmasti, miten yleistä ChatGPT:n käyttö on suomalaisissa toimituksissa tai mitä muita samankaltaisia tekoälysovelluksia toimituksissa mahdollisesti hyödynnetään. Osittain tästä johtuen tutkimuskysymyksiäni jäivät hieman abstrakteiksi. Taustalla oli pelko siitä, että liian tarkka rajaus saattaisi laittaa kapuloita tutkimuksen rattaisiin jo alkumetreillä. Keskittyessäni siihen, miten ChatGPT:tä voi hyödyntää toimittajan työssä ja haastattelemani henkilöiden kokemuksiin ja ajatuksiin pelasin niin sanotusti varman päälle. Jos olisikin käynyt niin, ettei ketään ChatGPT:tä työssään hyödyntävää haastateltavaa olisikaan löytynyt, olisin voinut keskittyä tutkimaan journalistien ajatuksia ChatGPT:stä ja generatiivisen tekoälyn kehityksestä. Olin kuitenkin jo alussa melko varma siitä, että ChatGPT:tä käyttäviä haastateltavia löytyisi.

ChatGPT ja generatiivinen tekoäly tulevat varmasti pysymään ajankohtaisena aiheena pitkään, ja tarvetta lisätutkimuksille tulee myös varmasti riittämään mielin määrin. Oman tutkimukseni aikana kävi ilmi, että monessa toimituksessa ChatGPT:n käyttö ei ollut vielä kovin yleistä. Tämä perustuu siihen, mitä haastateltavat itse kertoivat. Yksi mielenkiintoinen aihe jatkotutkimukselle olisikin selvittää, millaista kehitystä lähitulevaisuudessa tapahtuu: jäävätkö ChatGPT:n kaltaiset tekoälysovellukset pääosin vain tiettyjen, esimerkiksi suurien datamääriä päivittäin käsittelevien toimittajien työkaluiksi, vai innostuvatko kaikki toimittajat hyödyntämään niitä jokapäiväisessä ideoinnissa ja tekstinkäsittelyssä? Toinen samaan aiheeseen liittyvä, ehkä hieman kaukaisempi kysymys voisi olla myös se, onko journalistin ylipäätään mahdollista kieltäytyä täysin generatiivisen tekoälyn käytöstä tulevaisuudessa?

Kuten haastatteluista selvisi, monessa toimituksessa hyödynnettiin ChatGPT:n lisäksi tai sen sijaan myös muita samanlaiseen tekoälytekniikkaan perustuvia sovelluksia. Osa haastateltavista myös kertoi käyttävänsä sekä työpaikallaan yleisesti suositeltuja vaihtoehtoja, mutta myös ChatGPT:tä. Mielenkiintoista voisikin olla suorittaa vertailua näiden suurten kielimallien päälle rakennettujen sovellusten välillä journalistisen työskentelyn näkökulmasta.

Kolmas mielestäni tärkeä aihe on tekoälysovellusten käyttöön liittyvät tietoturvakysymykset, jotka nousivat moneen otteeseen esiin myös tutkimushaastatteluissa. Tekoälyn kehitys on sen verran vauhdikasta, että monikin tietoturvaan liittyvä asia voi jäädä liian vähälle huomiolle erityisesti alkuvaiheessa, kun uusiin työkaluihin vasta totutellaan.

Yksi haastateltava mainitsi myös kuvapuolen etiikan. Generatiivisella tekoälyllä tuotettujen kuvien käyttö kuvituskuvissa on varmasti myös asia, joka jakaa mielipiteitä ja josta on syytä käydä keskustelua. Yksi tutkimuksen aihe voisi olla esimerkiksi graafikkojen kokemukset generatiivisen tekoälyn käytöstä omassa työssään.

Lähteet

Ammattiliitto Pro. Generatiivinen tekoäly mullistaa työn ja sen tekemisen 2023. Luettavissa: [Generatiivinen tekoäly mullistaa työn ja sen tekemisen | Ammattiliitto Pro \(proliitto.fi\)](#). Luettu:

11.1.2024.

Baker, P. 2023. ChatGPT for Dummies. Newark: John Wiley & Sons, Incorporated. New Jersey. E-kirja. Luettu: 11.12.2023.

Daley, S. Urwin, M & Pandey, P. 8.11.2022. Machine Learning. What Is Machine Learning: Definition and Examples. IBM. Luettavissa: [What Is Machine Learning: Definition and Examples | Built In](#). Luettu: 31.1.2024.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2. p. Tampere: Vastapaino.

George, A. Shaji & George, A.s & Martin, A. 2023. ChatGPT and the Future of Work: A Comprehensive Analysis of AI's Impact on Jobs and Employment. 01. 154-186. 10.5281/zenodo.8076921. Luettavissa: [\(PDF\) ChatGPT and the Future of Work: A Comprehensive Analysis of AI's Impact on Jobs and Employment \(researchgate.net\)](#) Luettu: 12.11.2023.

Valli, R., Aaltola, J., Aaltola, J., Laine, T., Moilanen, P., Kiviniemi, K., . . . Collin, K. 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Verkkolehden artikkeli

Hamilton, K. 23.5.2023. ChatGPT Will Now Have Access To Real-Time Info From Bing Search. Forbes. Luettavissa: [ChatGPT Will Now Have Access To Real-Time Info From Bing Search \(forbes.com\)](#). Luettu: 23.11.2023.

Verkkolehden artikkeli

Holopainen, S. 14.12.2023. Ilta-Sanomat alkaa kokeilla artikkelien tiivistelmiä, joissa on käytetty apuna tekoälyä. Ilta-Sanomat. Luettavissa: [Ilta-Sanomat kokeilee generatiivista tekoälyä tiivistelmien tekemiseen - Kotimaa - Ilta-Sanomat](#). Luettu: 11.1.2024.

Verkkolehden artikkeli

Huovinen, T. 21.6.2023. Timo Huovinen: Tekoälyn käyttö journalismissa – erityisesti opetetut ja itseoppivat kielimallit. Yle. Luettavissa: [Timo Huovinen: Tekoälyn käyttö journalismissa – erityisesti opetetut ja itseoppivat kielimallit – Ylen näkökulmat – yle.fi](#) Luettu: 25.10.2023.

Lifewire 2024. The 10 Best ChatGPT Alternatives (2024). [The 10 Best ChatGPT Alternatives \(2024\) \(lifewire.com\)](#) Luettu: 18.2.2024.

Marr, B. 22.2.2023. ChatGPT: What Are Hallucinations And Why Are They A Problem For AI Systems. Bernard Marr & Co. Luettavissa: [ChatGPT: What Are Hallucinations And Why Are They A Problem For AI Systems | Bernard Marr](#). Luettu: 20.11.2023.

Kapronczay, M. A Beginner's Guide to Language Models. Built In. Luettavissa: [A Beginner's Guide to Language Models | Built In](#). Luettu: 23.1.2024.

Kauhanen, A. Pajarinen, M. & Rouvinen, P. 2023. Generatiivisen tekoälyn vaikutuksista. ETLA Muistio nro 128. Helsinki. Luettavissa: [ETLA-Muistio-Brief-128.pdf](#). Luettu: 30.1.2024.

Kelleher, J. D. 2019. Deep learning. MIT press. E-kirja. Luettu: 22.1.2024.

Kolari, J. & Kallio, A. 2023. Tekoäly 123: matkaopas tulevaisuuteen. Doscendo. Jyväskylä. E-kirja. Luettu: 15.9.2023.

Lawton, G. What is generative AI? Everything you need to know. TechTarget. Luettavissa: [What is Generative AI? Everything You Need to Know \(techtarget.com\)](#). Luettu: 31.1.2024.

Marttinen, J. 2020. Robofobia: mikä roboteissa ja tekoälyssä pelottaa? Aviador Kustannus. Helsinki.

Verkkolehden artikkeli

Mollick, E. 14.12.2022. ChatGPT Is a Tipping Point for AI. Harvard Business Review. Luettavissa: [ChatGPT Is a Tipping Point for AI \(hbr.org\)](#). Luettu: 8.10.2023.

Verkkolehden artikkeli

Mäkinen, E. 6.11.2023. Median on käytettävä teko-älyä vastuullisesti – HS aloittaa teko-äly-journalismin kokeilun. Helsingin Sanomat. Luettavissa: ["Median on käytettävä teko-älyä vastuullisesti" – HS aloittaa teko-älyjournalismin kokeilun - Kotimaa | HS.fi](#). Luettu: 7.11.2023.

Saksi, J. 2023. Journalismin tekoälyselvitys – Jukka Saksi 2023. Johtajaonmedia.fi. Vantaa. Luettavissa: [PowerPoint Presentation \(johtajaonmedia.fi\)](#). Luettu: 4.1.2024.

Salo, I. 2023. Luova tekoäly mullistaa kaiken: ChatGPT näyttää tietä. 1. painos. Kauppakamari. Helsinki. E-kirja. Luettu: 22.11.2023.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Sarajärvi, A & Tuomi, J. 2008. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki. E-kirja. Luettu: 24.11.2023.

Suomen Tietotoimisto, s.a. Tyylikirja. Luettavissa: [Tyylikirja | Toimittajan etiikka ja juridiikka | Teko-äly tietotoimistossa: STT ei tingi uutisten aitoudesta - STT](#). Luettu: 31.1.2024.

Tietosuojavaltuutetun toimisto. s.a. Henkilötietojen minimointi tieteellisessä tutkimuksessa. Luettavissa: [Henkilötietojen minimointi | Tietosuojavaltuutetun toimisto](#) Luettu: 24.1.2024.

Valli, R., Aaltola, J., Aaltola, J., Laine, T., Moilanen, P., Kiviniemi, K., . . . Collin, K. 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Liitteet

Liite 1. Teemahaastattelun runko

- 1) ChatGPT:n käyttötavat
- 2) Yleiset ajatukset
- 3) Hyödyt
- 4) Riskit ja haasteet

Kaikille haastateltaville (Paitsi joidenkin kysymysten kohdalla toimittaja A:lle, joka ei käyttänyt ChatGPT:tä työssään) esitetyt kysymykset:

- Miten käytät ChatGPT:tä työssäsi?
- Koetko, että olet saanut tehostettua työtäsi ChatGPT:n avulla?
- Mitä hyviä puolia näet ChatGPT:n käytössä toimittajan näkökulmasta?
- Näetkö riskejä/huonoja puolia/ aihetta varovaisuuteen/voiko tästä seurata jotain huonoa toimittajalle?
- Onko toimituksessanne tehty linjauksia ChatGPT:n käyttöön liittyen?

Muita teemojen kysymyksiä:

1) ChatGPT:n käyttötavat

- Onko jotain sellaista, mihin et ehdottomasti sitä käyttäisi?
- Miksi et ole ottanut ChatGPT:tä työelämäään mukaan?
- Käyttävätkö tietääksesi muut toimituksessanne ChatGPT:tä?
- Toivotko, että toimituksen johdolta tulisi jotain ohjenuoraa käyttöön jatkossa?
- Oletko kokonaan siirtynyt muihin kielimalliin perustuviin käyttöliittymiin, tuleeko sinulla käytettyä ChatGPT:tä enää ollenkaan?

2) Yleiset ajatukset

- Minkälaiset ajatukset sinulla oli, kun ensimmäisen kerran kokeilit ChatGPT:tä?
- Oletko havainnut jonkinlaista ilmapiiriä toimituksessanne tähän liittyen?
- Onko minkälaisia tulevaisuudennäkymiä, miten tulevaisuudessa toimittajan työhön voisi vaikuttaa tällaisten samanlaisten työkalujen kehittyminen?
- Millaisia fiiliksiä ChatGPT:n tulo ja käyttöönotto toimituksessa on herättänyt?
- Miltä tällaisten generatiivisen tekoälyn työkalujen rantautuminen on tuntunut, minkälaisia niitä on ollut käyttää?

3) Hyödyt

- Mikä on esimerkiksi ollut merkittävää datajournalistille, miten voi olla hyödyllinen?

4) Riskit ja haasteet

- Miten toimituksissa voitaisiin varmistaa, että pysytään ohjissa, ettei kuitenkaan lähdetä sörkkimään muurahaispesää liian kanssa? (Jatkokysymys haastateltavan pohdintaan siitä, tietävätkö tekoälyä kehittävät tahotkaan täysin, mitä he ovat tekemässä. ”Niin sitä ei pidä ehkä ihan lähteä sörkkimään kuin muurahaispesää välttämättä.”)
- Oletko miettinyt, että saattaako (ChatGPT:n käytössä) olla vaarana, että alalta häviää työpaikkoja?
- Oletko törmännyt hallusinointiin, tai oletko huomannut, onko sen määrään tullut muutosta?
- Onko ChatGPT:n kanssa tullut vastaan haasteita tai virheitä?

Liite 2. Sisällönanalyysi

Ohessa on 23 ilmausta sisältävä ote toisen tutkimuskysymyksen sisällönanalyysin klusterointivaiheesta. Haastateltavien ilmaisut pelkistettiin ja ryhmiteltiin, ja ryhmittelyn tuloksena muodostui yhteensä neljä ryhmää: hyödyt, mahdolliset riskit, linjausten tarve sekä tulevaisuudennäkymät. Muodostettujen ryhmien pohjalta edettiin vielä abstrahointiin, jonka tuloksena syntyivät raportissa esitellyt yhdistävät luokat, joita olivat 1) ajatukset nopeasta kehityksestä, 2) hyvät puolet ja 3) toimittajan vastuu.

Hyödyt	Mahdolliset riskit	Linjausten tarve	Tulevaisuudennäkymät
2) Millaisia ajatuksia ChatGPT:n käyttö ja generatiivinen tekoäly journalisteissa herättävät?			
Ote haastattelusta		Pelkistys ja ryhmän värikoodi	
Se tuntui alkuun lähinnä semmoselta hauskalta satuilijalta, sillä sai todella kummallisia tekstejä luotua. Mutta kyllä sen hyödyn sitten tavallaan hahmotti, kun sitä rupes käyttämään töissä. Et miten nopeasti se prosessoi tekstiä esimerkiksi, jos on vähän laajempi artikkeli esimerkiksi ja haluat että, kun jutulle normaalisti sokeutuu itse, sä et enää huomaa sieltä kaikkia töppäyksiä tai epäloogisuuksia, niin se on siinä mielessä mukavaa, että on tuommoinen apusilmäpari tavallaan		Hauska satuilija, jonka hyödyn hahmotti työn ohessa. Tehokas tekstinkäsittelijä, apusilmäpari	
Se on siinä mielessä hirmu hyvä apuväline, mä katson että se on vähän sama kuin joku laskin, tai esimerkiksi, puhutaan nyt vaikka Googlehausta		Laskimen tapainen apuväline	

<p>No se varmasti niinku siis auttaisi vähän semmoisessa alkuun pääsemisessä, mutta myöskin sitten varmasti siinä itse ideointiprosessissa, niin varmaan siinä voisi auttaa, ja siinä varmaan semmoisessa ideointiprosessissa, että jos sulla on itselläsi joku aihe, sulla on joku haju jostain, mutta että tarvii pikkasen jotain apuja tai ideoita tai jotain</p>	<p>Alkuun pääseminen, ideointiapu</p>
<p>Tällainen monimutkaisempi laajojen datasettien ja bigdatan siistiminen, analysointi ja järjestely tapahtuu niin nopeasti, että tosiasiaassa meillä ei ole toimittajina mitään mahdollisuutta ajallisesti käyttää vaikka kuukausikaupalla aikaa yhden jutun tekemiseen, eli tämä tavallaan palvelee oikeastaan suoraan meidän lukijoita niin, että pystytään tuottamaan paljon kiinnostavampaa sisältöä paljon tehokkaammin ja nopeammin ja enemmän</p>	<p>Laajojen datasettien analysointi ja järjestely helpompaa, mahdollistaa nopeamman työskentelyn</p>
<p>No siinä on tosi monia eri asioita, että jos miettii tätä ihan tekstin tuottamista, ja erityisesti suurten aineistojen haltuun ottamista, niin sanotaan et ne just suuret aineistot josta tavallaan sit se ChatGPT pystyy erottelemaan vaikka tärkeimpiä pointteja, näkisin että siinä voi nopeuttaa tosi paljon sitä tekemistä</p>	<p>Tärkeiden asioiden poimiminen isoista kokonaisuuksista nopeampaa</p>
<p>Ei tartte vaikka miettiä jotain excel-kaavaa, vaan sen saa nopeasti selville ja siinä oppii sit samalla, tulee jotain uusia, sillä tavalla miten ei olisi te osannut käyttää tai jotain koodin pätkää. Toki siinäkin pitää olla sitten jo jonkinlainen pohjatieto</p>	<p>Saa helposti excel-kaavan, uuden oppiminen</p>
<p>ChatGPT tai nää ei kyllästy, et niitä pystyy pyytämään vaikka sata versiota jostain, ja sit yks niistä on hyvä, jos haluaa vaikka ideoita jotain tällaisia niin se työkaveri kyllästyy jos siltä pyytää sata ehdotusta, mutta ChatGPT ei, se vaan niitä paukuttaa</p>	<p>Väsymätön verrattuna ihmiseen</p>
<p>Jos siihen luottaa sokeasti, niin ei tule hyviä juttuja kyllä varmasti tehtyä, tai faktallisesti oikeita. Pitää muistaa e,ttä se on kuitenkin kielimalli, ei oikeastaan mitään muuta</p>	<p>Sokea luotto</p>
<p>Suurin ongelmahan siinä on se, et se ei anna sulle mitään lähteitä, ja se on se isoin ongelma koska se ei kerro sulle mistä se tieto on peräisin.</p>	<p>Lähteettömyys</p>

<p>Se tuntuis vähän oudolta, että jos se kirjoittaisi ihan suoraan asioita sun puolestasi. Että silloin jos sä pyydät ChatGPT:tä kirjoittamaan, että nämä ja nämä asiat, voisitko kirjoittaa mulle tästä yhtenäisen tekstin. Niin onko se silloin sun työtä?</p>	<p>Oman työn liika ulkoistaminen tekoälylle</p>
<p>Mä uskon, että ne riskit liittyy nimenomaan näihin oikeudellisiin asioihin ja niinku sanoin niin tällaisiin tekijänoikeudellisiin asioihin ja sitten tällaiseen ylipäänsä yksilönsuojaan ja tietosuojaan liittyviin asioihin. Suomeksi sanottuna annetaan tekoälylle sellaista tietoa, mitä sinne ei saisi missään nimessä antaa, esimerkiksi henkilötietoja tai rekistereitä tai mitä ikinä, sellaista tietoa mitä ei antaisi kellekään muullekaan luovuttaisi. Et semmoinen sinisilmäisyys voi olla vielä ehkä alkuvaiheessa mistä tulee ongelmia</p>	<p>Yksilönsuojan ja tietosuojan ongelmat, alkuvaiheen sinisilmäisyys</p>
<p>Tällä hetkellä toki se hallusinointi on se aika todella todella iso riski median näkökulmasta, että luotettavuus on kuitenkin se meidän perusarvo siellä taustalla, et jos meillä pääsisi läpi hallusinoitua tekstiä, niin sehän ei olisi hyvä juttu</p>	<p>Hallusinointi, median luotettavuuden kärsiminen</p>
<p>No tokihan siinä on siis just nää luotettavuustekijät, että alkaako vahingossa luottamaan liikaa, että kyllä tää varmaan oikein</p>	<p>Liika luotto</p>
<p>Jonkinnäköistä koulutusta varmasti isommin tarvitaan toimituksissa, että sitä osattais hyödyntää täysmääräisesti ja oikein</p>	<p>Koulutuksen tarve</p>
<p>Korostan sitä käyttäjän vastuuta, et joku on vastuussa siitä mitä ite sillä tekee. Ja varmasti tullaan näkemään ylilyönnejä, että koitetaan mennä sieltä missä aita on matalin jossain vaiheessa. Ja sittenhän se rupee näkymään jossain vaiheessa varmaan kanteluiitten määränä, jos porukka rupeaa vähän turhan innokkaasti ja virheellistä tekstiä luomaan. Niin se on sitten jokaisella toimituksella vastuu pitää työntekijät silleen koulutettuina ja tietoisina siitä et mitä tällä saa ja mitä tällä ei saa tehdä</p>	<p>Käyttäjän vastuu ja toimituksen vastuu kouluttaa työntekijät</p>

<p>Tämä kehitys on ollut niin hirveän vauhdikasta. Mutta että ihan journalistin ohjeisiin asti toivoin siitä myös linjauksia, ne olisi silloin helppoja koko kautta ammattikunnan ymmärtää</p>	<p>Tarve yhteisille linjauksille</p>
<p>Mä mietin, et onko vaikka Journalistiliitto, millä tapaa he on vaikka tämmöisiin tekoälyohjelmistoihin suhtautunut tai mimmosii kannanottoja tehty, koska kyllähän sitä toivos, et liitolla olisi joku tietty kanta siis siihen. Et joo, et hienoa et otetaan tämmösi ohjelmii käyttöön mut se ei voi johtaa siihen, että meiltä lähtee niinku vaan enemmän ja enemmän työpaikkoja pois, vaan että kyllä sen pitäis johtaa siihen, että kun vaikka uutistyössä on aivan älytön tahti, se on siis aivan jäätävää, niin kyllä sen pitäisi sillon johtaa enemmänkin siis siihen, että siihen laatuun voidaan panostaa enemmän</p>	<p>Journalistiliiton kannanoton tarpeellisuus</p>
<p>Mä en suoraan sanottuna odota edes toimituksen johdolta semmiosia yksityiskohtaisia ohjeita, mutta linjauksia varmaan tulee ihan pian, et semmoisia tavallaan niinku päätoimittajatason linjauksia ehkä, ja ne on tietysti tosi tärkeitä, koska sitten ne ohjaa sitä työtä tietyllä tavalla</p>	<p>Linjaukset ohjaavat työtä</p>
<p>No mä en suoraan sanottuna usko et se tulee vaikuttamaan lähitulevaisuudessa millään tavalla tavallaan tämmöisen perinteisen journalistin työhön. Edelleenkin me itse katsotaan omin silmin maailmaa ja niinku tehdään tulkintoja, mut se mitä se auttaa jo nyt ja tulee auttamaan mun mielestä ehkä jatkossa vielä paljon enemmän myös kirjoittavia toimittajia, puhtaasti kirjoittavia toimittajia, on tällaisten niinkun tiivistelmien tekeminen, semmoisen tavallaan, sihteerimäisen työn tekeminen, et se niinku nopeuttaa</p>	<p>Ei tule vaikuttamaan perinteiseen journalistin työhön, kirjoittavan toimittajan työn helpottuminen</p>
<p>Mä näen sen kyllä positiivisena siinä mielessä, että just semmosta, niinkun mä sanoin jo aikasemmin, niin semmosta rutiininomaista tekemistä pystyis säilyttämään sinne tekoälylle</p>	<p>Rutiininomaisen työn säilyttäminen tekoälylle.</p>
<p>pystytään luottamaan sitten, et jos tämmönen tekoälysisältö lisääntyy, niin sitten et toimitukset on ne, joissa asiat on oikeasti tarkastettu ja näin, mut mikä niinkun sitten loppupeleissä on kuluttajalle riittävän hyvää...Et journalismille on ja aina tulee olemaan se, että asioiden pitää olla totta ja näin</p>	<p>Journalismin rooli faktantarkistamisessa</p>

<p>Me ei saada haperoittaa sitä meidän omaa ammattia, sen vaikuttavuutta, luotettavuutta.</p>	<p>Toimittajan ammatin luotettavuuden säilyttäminen</p>
<p>Kyllä mä uskon, että sillä positiivista vaikutusta on, ja on ollut jo tähän mennessä. Varmaan siitä saadaan aika hyvä tällöinen perus tekstien tuottaja, puhutaan siis just näistä tiedotteiden julkaisemisesta, ja ehkä se lisää jossain vaiheessa automaatiota myös, varsinkin kun siitä saadaan oikeasti luotettava</p>	<p>Myönteinen vaikutus, automaation lisääntyminen</p>